Alexandru Stark

de ce nu cade soarele?

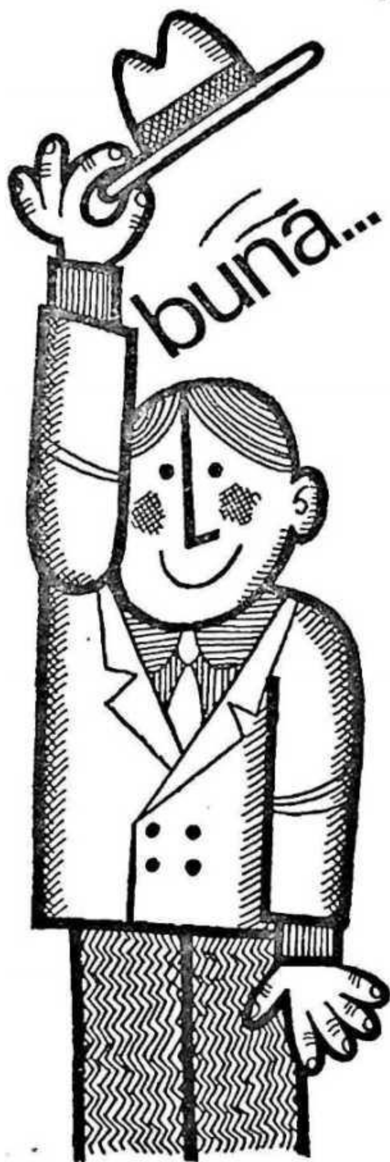
ALXANDRU STARK

...și alte povestiri nestiintifico-fantastice

EDITURA ION CREANGĂ-BUCUREȘTI-1975

O INTRODUCERE FĂRĂ PREA MULTE INTRODUCERI

Bună ziua!
sau
Bună seara!
sau
Bună dimineața!
sau
Noapte bună!

Știu că nimeni nu lansează dintr-o dată toate saluturile acestea. Ar fi caraghios! Numai că eu nu pot ghici în ce moment al zilei sau al serii vă aflați acum voi, cei care mi-ați făcut onoarea de a începe să citiți cărticica de față.

Dacă o să mă întrebați despre ce e vorba în ea, nu cred că o să vă pot răspunde imediat. Mai curînd aș putea să vă spun că nu e:

— roman istoric (nu este!).

— roman de aventuri (nici atît!)

— nu e nici carte de desenat sau de colorat.

— nu e *o carte... lungă (de asta sînt sigur!).*

Mai vă pot spune că n-aș vrea să fie o carte care să plictisească. (Știți probabil că plictiseala este proprie numai omului. Celelalte ființe de pe planeta noastră — de la melc la vultur — nu cunosc ce-i

acela sentimentul plictiselii. Un mare gînditor a spus cîndva: „Dacă mai muțele ar izbuti să se plictisească, ele ar putea deveni oameni". Așa că...)

Și totuși trebuie să spun de la bun început și ce este cartea pe care o țineți în mînă.

. DE CE

de ce

DE CE

De ce

Aș zice că este, într-un fel, o scurtă discuție. (E drept, n-am mai trebuie auzit pînă acum ca o carte să fie „discuție", ci cel mult să fie... discutată, dar aceasta se pare a fi definiția cea mai apropiată de realitate.)

„Bine, bine, însă la o discuție să existe mai mulți," o să-mi spuneți voi.

Așa e; aveți dreptate! Și o să vedeți că nu e o discuție la care participă doar... autorul. Dimpotrivă! Vă rog (chiar vă rog foarte mult) să luați parte cu toții la discuție.

Cum?

Foarte simplu. Cînd credeți că e necesar și dacă aveți puțin timp (știu că sînteți ocupați cu școala, cu sportul, cu activitatea pionierească), vă propun să răspundeți la întrebările ce vor apare în diferite locuri. Iar ceea ce veți scrie sau veți desena (o să ajungem și acolo la un moment dat) trebuie pus într-un plic pe care sînteți rugați să-l trimiteți pe adresa ce o veți găsi la sfîrșitul cărții. Să știți

că scrisorile voastre sînt așteptate cu foarte mult interes.

Autorul cărții (adică eu) va citi cu atenție fiecare *scrisoare în parte și va răspunde* tuturor *corespondenților.* *Dealtfel, în paginile următoare, veți afla amănunte despre:*

— cîteva premii care vor fi oferite cititorilor acestei cărți;

— despre o expoziție;

Și

— despre o viitoare carte.

Dar toate la timpul lor.

Vă spuneam că aveți în față o carte-discuție, iar într-o discuție apar, de obicei, întrebări și răspunsuri.

A venit momentul să recunosc că această carte cu întrebări și răspunsuri s-a născut dintr-o întîmplare.

Țineți minte ce făceați cînd erați mici? Puneați foarte multe întrebări celor din jur.

Vă mai aduceți aminte cumva și ce întrebări le adresați? Dacă nu, să vă spun eu.

Printre altele:

— De ce nu *cade soarele?*

— De ce e *brînza albă?*

— De ce nu *sînt trandafirii albaștri?*

— De ce *îngheață apa?*

— De ce nu *vorbesc peștii?*

Și tot așa:

— De *ce?...*

— De cee?...

— De ceee?...

de ce DE CE DE CE

Mergînd odată pe stradă, l-am auzit pe tatăl unuia din voi (atunci erați mult mai mici) spunînd:

— Ție ți-ar place dacă și eu te-aș întreba toată ziua așa cum mă întrebi tu pe mine?

La care cel apostrofat a sărit foarte prompt:

— Eu ți-aș răspunde la toate întrebările.

Si atunci, în acel moment, m-am întrebat:

— Dar ce-ar răspunde el la întrebările pe care le pune... tot el? Ar fi posibil așa ceva?

Probabil că uneori întrebările o să vi se pară curioase. Ele au exis tat însă în realitate și cred că o să vă dați singuri seama că nu sînt chiar atît de stranii cum ați fi înclinați să credeți la prima vedere.

Vreți să vă convingeți?

După ce veți citi fiecare răspuns în parte, încercați să vă opriți puțin și să vă gîndiți la el mai mult (ca să folosesc un cuvînt mai pre tențios: să meditați)! 0 să faceți. probabil, exact aceeași descoperire pe care am făcut-o și eu: copilăria. Mai precis, copilăria voastră. Și după ce veți face această descoperire, veți afla unele lucruri despre adevărul care se ascunde dincolo de răspunsuri.

l-am ascultat pe mulți dintre voi punînd întrebări și le-am notat; pe urmă m-am întîlnit cu alții și le-am

notat răspunsurile. (Mai bine-zis *le-am înregistrat pe bandă de magne tofon și pe film.) Să nu credeți cumva că toate au fost remarcabile. în orice caz, pe cele mai bune și mai interesante le-am trecut în această cărticică.* Dacă voi ati auzit curr.va răspunsuri și nai intere sante, scrieți-le și puneți-le în plicul pe care-l așteptăm și despre care v-am comunicat chiar la început.

Dar despre ce au fost aceste în trebări și răspunsuri?

Pe scurt:

Despre flori,
Despre culori,
Despre
stele soare,
Și-alte *cele,*
Despre plîns
Și-an irr ale,
Despre rîs
Și portocale,
Despre zero
Si pisici,
Despre oameni
mari
și mici.

La urma urmei, *cartea am scris-o împreună cu voi și poate că tot cu voi împreună o voi scrie și pe următoarea (mă gîndesc s-o al cătuiesc pe baza scrisorilor voastre). Probabil că pînă la apariția viitoa rei cărți o să treacă însă ceva timp.*

Nu-i nimic! O vor citi frații și su rorile voastre mai mici, cărora, din curiozitate, puteți să le puneți acum întrebările pe care vi le-am pus și eu vouă cu cîțiva ani în urmă.

*

Am o rugăminte personală. Am adresat o scrisoare părinților voștri. Vă rog să le-o dați s-o citească.

în caz că nu au timp să o par curgă imediat, le-o arătați mai tîrziu. Iar voi puteți merge mai de parte cu lectura.

lată scrisoarea pentru ei:

Stimați părinți,

Scuzați-mă dacă vă răpesc de la treburile casnice, de la lectură, de la studiu, de la televizor sau de la cine știe ce altă preocupare. Nu știu dacă veți găsi răgazul să citiți și dumneavoastră această carte. Eu am dorit foarte mult să fie o carte pe care s-o răsfoiască și părinții chiar dacă, in primul moment, cineva ar putea întreba:

— Dar ce fel de carte e asta dacă o pot citi și părinții și copiii? Unii n-or s-o înțeleagă și ceilalți se vor plictisi.

Ca orice autor care ține la ceea ce a scris mai mult decît la orice altceva {nici eu nu fac excepție), am convingerea că veți face unele descoperiri, în

pofida faptului că este vorba despre un univers pe care-l cunoașteți.

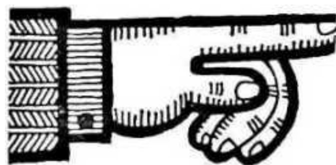
(îmi permit o scurtă paranteză. în acest univers faci tot timpul descoperiri chiar și atunci cînd ești pedagog cu mare stagiu.)

V-aș ruga să aveți amabilitatea să-i încurajați pe copiii dumneavoastră să scrie, să răspundă la între bările care se pun în carte. Fără îndoială că vă vor asalta și pe dumneavoastră cu întrebări, care mai de care mai diferite. Să nu vă supăr ați! Ei o s-o facă la îndemnul autorului. Vă cer dinainte încă o dată iertare și (dacă veți socoti de cuviință) vă urez lectură plăcută.

Cu stimă si respect,
AUTORUL

Să revenim la ale noastre, adică la întrebările pe care le puneați voi cînd erați mici și pe care eu le-am adunat, punîndu-vi-le... tot vouă.

Să vedeți ce-a ieșit din asta!

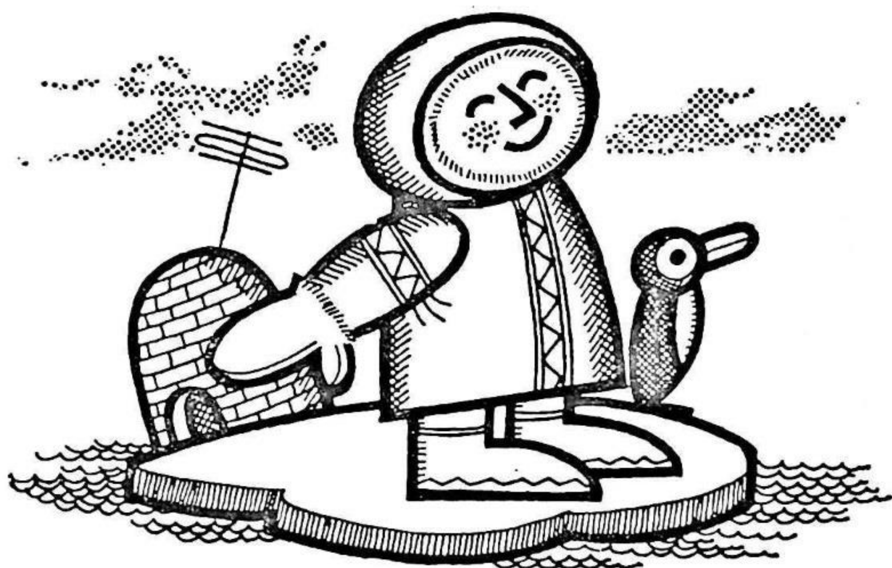
I. CĂLĂTORIE DUS-ÎNTORS PÎNĂ ÎN ANTARCTICA

— De ce îngheață apa?
— Ca să se odihnească!...

Știți voi ce mi-a amintit răspunsul acesta? Mi-a amintit de ziua în care am văzut, pentru prima oară în viață, întinderi nesfîrșite de gheață. Eram în nordul îndepărtat, cam după cercul polar, la nord de paralela 67. (Ați aflat, desigur, că prin mijlocul României trece paralela 45°) și-atunci am înțeles că gheața nu e întotdeauna albă, că ea poate fi albăstruie, strălucitoare sau cenușie, că odihna aceasta a apei, *odihnă* ce se numește... *gheață,* se transformă într-o mișcare uimitoare atunci cînd pornesc sloiurile. (Dealtfel, fenomenul respectiv se poate remarca bine și pe Dunăre, primăvara, atunci cînd

temperatura crește și apa se trezește la viață.) Pentru că vorbeam însă de întinderi pline cu gheață, în timp ce scriam, mi-am amintit de întîlnirile pe care le-am avut cu oamenii care au cercetat un întreg continent acoperit cu alb. E vorba de Antarctica. Seri la rînd mi-au arătat fotografii și filme realizate printre ghețurile polare, mi-au citit însemnările lor din jurnalele de bord scrise pe continentul înghețat, cel mai izolat continent al planetei noastre Terra (el constituie — de fapt — a șasea ei parte). Cercetările acestor oameni pe care i-am cunoscut, au adus numeroase date noi cu privire la influența pe care o au fenomenele din atmosfera Antarcticei asupra climei pe restul globului, cu privire la formarea ghețarilor și multe-multe altele.

Am văzut hărți ale continentului cu inscripțiile descoperirilor geografice făcute chiar de cei cu care stăteam de vorbă. (Sincer să fiu, eu mă simțeam emoționat. Pentru ei însă toate acestea erau lucruri obișnuite. Antarctica era, de fapt, profesiunea lor.)

Și pentru că tot am ajuns aici, ce-ați zice de o scurtă călătorie... în cuvinte, pe meleagurile antarctice? Am și cîteva însemnări făcute în timpul interviurilor luate cercetătorilor care au străbătut, în lung și în lat, continentul acesta *descoperit* dar încă *necunoscut.* Fără îndoială, unele lucruri le știți și voi de la orele de geografie, dar poate că despre altele nu ați aflat încă.

Suprafața: 14.000.000 km^2 (Europa are 10.000.000 km^2.). Continentul a fost descoperit între anii 1819—1821 de trei expediții din Anglia și Rusia.

Înălțimea medie a continentului — 2.200 m deasupra nivelului oceanului (Europa are doar 830 m). Unul din cunoscuții mei îmi povestea că a zburat cu avionul deasupra unui lanț de munți care avea 1.500 kilometri lungime.

Cea mai ridicată temperatură vara — adică în ianuarie — nu trece mai sus de —3°. Cît despre cele mai scăzute, să nu mai vorbim: —40° și —50° sînt temperaturi obișnuite.

La stațiunea Vostok s-a înregistrat temperatura minimă absolută cunoscută pe glob: —94,5°.

S-a descoperit că Antarctica n-a fost totdeauna un continent al gheții. Cu milioane de ani în urmă temperaturile erau mult mai ridicate și a existat chiar o floră bogată. Cum s-a dovedit acest lucru? Prietenii mei, călătorii polari, mi-au arătat dovezi concrete: lignit din marile întinderi de cărbune descoperite sub gheață.

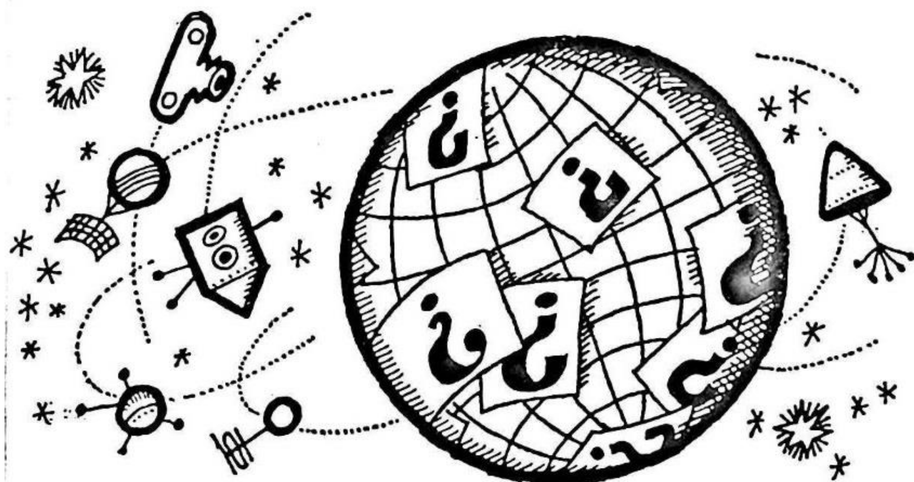
S-a calculat că dacă s-ar topi toate ghețurile Antarcticei, nivelul Oceanului Pacific ar crește cu 40 de metri. (Vă dați seama ce ar însemna asta?) Expediția în care a lucrat un alt cercetător pe care l-am cunoscut a înregistrat 262 de zile cu

vînt și furtună într-un an, iar viteza vîntului ajungea pînă la 200 de kilometri pe oră. Butoaiele cu benzină pentru tractoare (aveau fiecare cîte 300 de kilograme) zburau de parcă erau fulgi.

În acele seri am văzut zeci de fotografii și foarte multe filme cu pinguini, singurii locuitori... băștinași ai continentului. Cei mai impresionanți sînt pinguinii imperiali (115 cm înălțime și 45 kilograme greutate. Locuiesc în colonii foarte mari care ajung pînă la 20.000 de exemplare).

La sfîrșitul acestei foarte scurte călătorii nu pot să nu vă relatez cuvintele unuia din cercetătorii polari (era meteorolog de profesie iar, după afirmațiile colegilor, excelent fotograf și... bucătar).

La despărțire mi-a spus:

— Poate să pară de domeniul fantasticului, dar la ora asta, în unele privințe, *oamenii cunosc mai bine luna decît Antarctica.*

Ca să vedeți unde am ajuns cu povestirea pornind de la un frumos răspuns la întrebarea: *De ce îngheață apa?*

Printr-o asociație întîmplătoare de idei mi-am amintit de apa pe care este așezat vestitul oraș italian Veneția. Ați auzit desigur că frumoasele clădiri ale Veneției sînt amenințate de distrugere. Umezeala le roade și puterea soarelui nu e suficientă pentru a le usca. Una din propuneri consta în realizarea unor lucrări de reparații care să fie executate iama, cînd îngheață apele. Numai că la Veneția apele nu îngheață. Se pare că soluția cea mai bună este totuși invenția românească, realizată de Institutul de cercetări în domeniul construcțiilor din București și acceptată cu vii mulțumiri de UNESCO (Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură). Zidurile caselor din Veneția sînt uscate cu ajutorul unor electrozi introduși în construcții.

„S-a stins viața falnicei Veneții!" regreta profund Eminescu într-un vers devenit clasic. Dar omenirea nu vrea să lase Veneția să moară. Prea multe file de istorie sînt legate de

numele ei. Și iată că de undeva, de la standurile de încercare, instalate pe Șoseaua Pantelimon, a pornit o mare idee spre salvarea frumoasei Veneții care luptă din toate puterile ei cu apele.

De altfel, și-n continuare, tot despre ape e vorba.

II. ÎN LEGĂTURĂ CU TOT FELUL DE PLOI

— De ce nu plouă de jos în sus?

— Păi dacă ar ploua în sus, atunci mămica m-ar certa că umblu „cu picioarele în nori”, nu cu „capul în nori”.

*

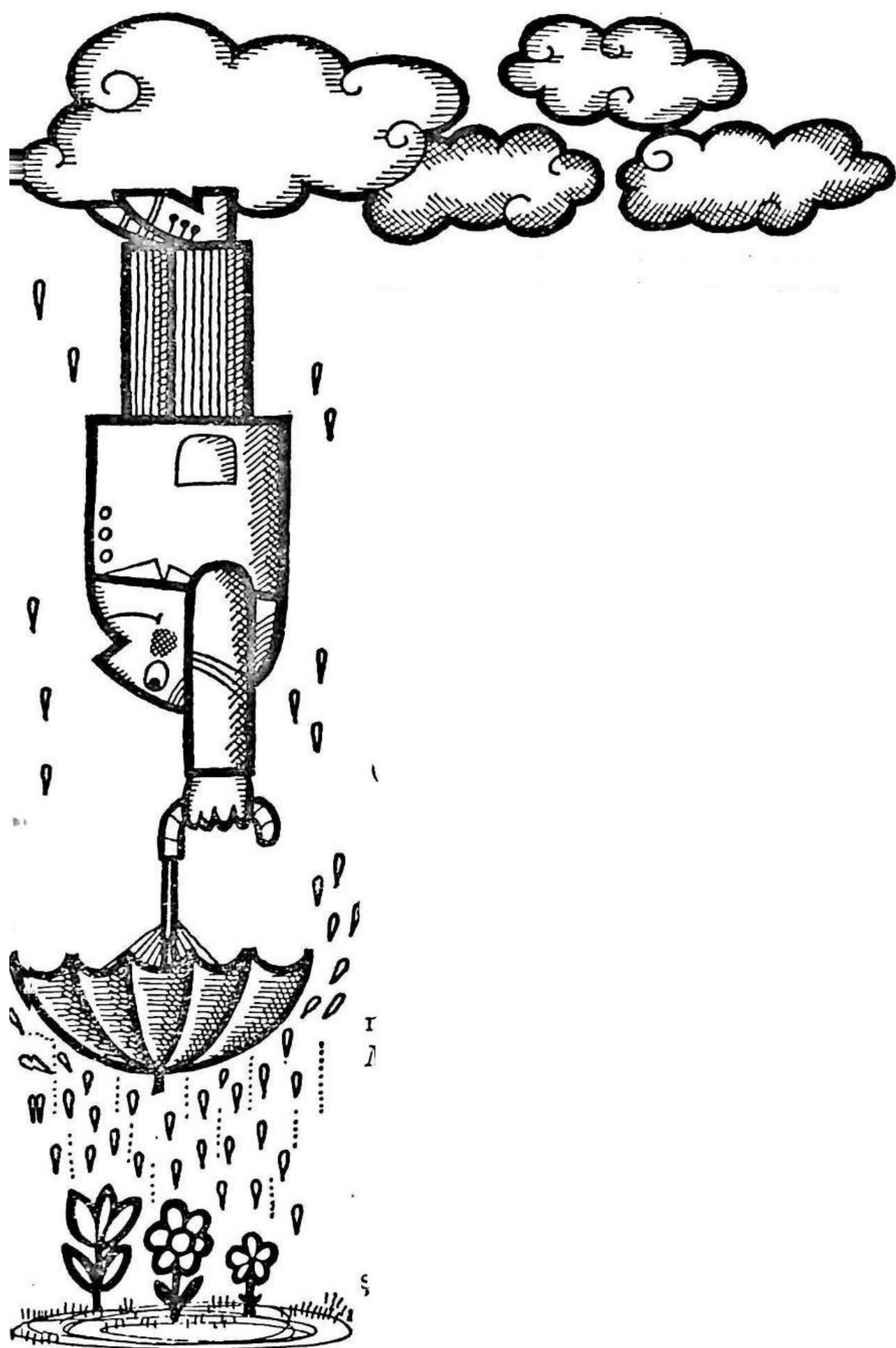
Fără îndoială că răspunsul are umor și nu e lipsit de o logică elementară. Cred că cei mai mulți din voi știți perfect de ce se spune că omul umblă cu *capul* în nori și *nu* cu *picioarele...* Da, așa e: pur și simplu norii *nu se pot forma* la sol ci numai în partea inferioară a atmosferei care se numește troposferă. Datorită curenților verticali de aer, vaporii de apă proveniți de pe pămînt ajung în zona respectivă și se condensează.

(Condensarea se produce din cauza tempera turilor scăzute de la înălțime.) Ploaia sau ninsoarea apar exact în momentul în care acești curenți ascendenți nu mai au puterea să mențină în suspensie particulele lichide.

Meteorologii au reușit în ultimul timp să prevadă cu destul de multă exactitate norii și ploile.

E drept, de cîțiva ani îi ajută foarte mult și mașinile electronice de calcul. Într-o cu totul altă ordine de idei aș ține să vă spun că norii și ploaia au devenit de multe secole elemente poetice.

Sînt convins că ați remarcat lucrul acesta. Mi-aduc aminte de cîteva versuri foarte frumoase despre ploaie dintr-un Cîntec scris (în 1888) de George Coșbuc:

Bea cîmpia ploi vărsate,
Pomii sucuri beau din ea,
Marca bea din rîuri late,
Scarele din mare bea.

Sau, v-aduceți aminte de nemuritoarele două versuri din *Melancolie* de Eminescu?

Părea că printre nouri s-a fost deschis o poartă,
Prin care trece albă reginanopții moartă.

Dar ploaie și nori poți găsi și în... diferite expresii, ca de pildă: „A plouat cu note bune" (ceea ce nu e rău) sau: „Mergi cu capul în nori" (ceea ce e cam rău pentru că asta înseamnă, cu alte cuvinte, „Ești cam distrat").

Întrebarea „De ce nu plouă de jos în sus?" i-am pus-o lui J.V. cînd avea șase ani. Ne-am revăzut de curînd. Aflasem că J.V. se ocupă foarte mult de poezie. Mi-a citit cîteva poezii, am discutat despre ele și a venit vorba despre faptul că poeții sînt puțin cam distrați și umblă cu „capul în nori" (în acel moment i-am reprodus răspunsul pe care mi l-a dat cînd a fost mic). Știți ce mi-a replicat de data aceasta?

— Eu umblu, poate, cu capul în nori, dar cu picioarele sînt pe pămînt.

Mie mi-a plăcut răspunsul. Și primul, și acesta!

III. PLÎNSUL, PICTURA DAR ȘI ALTCEVA

— De ce plîng copiii foarte-foarte mici?
— Pentru că nimeni nu înțelege limba lor.
— Dar ei nu știu să vorbească...
— Ba da! Ei vorbesc cu ochii.

Psihologia (numele acestei științe vine de la un cuvînt grecesc care înseamnă „suflet") susține că privirea omenească este mai mult decît o fereastră, ea poate fi numită o oglindă a sufletului.

Există o strînsă legătură între starea sufletească și privire. Uitați-vă la un om care rîde! Veți vedea că și ochii au o expresie veselă. (Ca să nu mai vorbim de omul care plînge.)

De multe ori se spune „Are o privire melancolică" sau „Avea ochii triști". Pictorii clasici au acordat o atenție deosebită ochilor. Au rămas celebre, și datorită privirii, *Gioconda* lui Leonardo da Vinci, *Flora* lui Tițian, *Țărăncile* marelui nostru Grigorescu sau (poate vă amintiți de ea) cunoscuta reproducere a portretului lui Bălcescu din manualul de română ori de istorie. Cred că privirea lui v-a reținut din primul moment atenția.

Gîndindu-mă la toate acestea, am apreciat parcă și mai mult răspunsul: „Ei vorbesc cu ochii".

IV. UIMIREA PROFESORULUI DE GEOGRAFIE

— De ce curg rîurile?
— Ca să trăiască.

*

— L-am întrebat pe un profesor de geografie dacă răspunsul este bun. S-a gîndit un timp și apoi a exclamat:
— Nu văd altul mai bun. Dar cine l-a dat?

Vă închipuiți ce mare a fost surpriza interlocutorului meu cînd a aflat că răspunsul venea de la un băiat care avea, atunci cînd am vorbit cu el, doar cinci ani și patru luni.

Într-adevăr, viața rîului și a fluviului este mișcarea dată de firișoarele de apă ce se adună năvalnic în munți ori pe dealuri. (Dealtfel izvoarele tuturor rîurilor din lume sînt într-un loc mai ridicat decît locul vărsării lor în fluvii sau, eventual, în alte rîuri.) Și dacă vreți să vedeți cum „trăiesc" riurile, stați odată în timpul unei excursii pe malul Timișului, al Prahovei, al Oltului și al Bistriței, rîuri de legendă, al Mureșului...

Veți înțelege atunci ce înseamnă mișcarea permanentă, veți ghici în învolburările de-o secundă lupta pe care o dă apa pentru a merge înainte, veți vedea ce înseamnă frumusețea unei

ape curgătoare, dar și forța ei, care, uneori, poate provoca mari inundații.

Una din cele mai mari învolburări de ape din Europa era, cu cîțiva ani în urmă, pe Dunăre, la Porțile de Fier. La locul numit Cazane, apa fierbea parcă. Țin minte că priveai și ți se făcea groază. Marea hidrocentrală, care a transformat peisajul, a transformat și configurația Dunării pe multe mile. (Pe fluviile navigabile distanțele se socotesc în mile; 1 milă = 1852 metri.) Energia apei este acum dirijata, iar marele bazin de acumulare din pragul hidrocentralei, împreună cu cele două ecluze, au schimbat complet modul de navi gație în respectiva regiune.

Al Xl-lea Congres al Partidului Comunist Român, care a avut loc în noiembrie 1974, a stabilit cum trebuie folosită viața tumultuoasă a acestor ape în viitor. Pînă în 1990 vom avea o producție anuală de 140 de *miliarde* de kilowați/oră. Ca să vă dați seama ce salt uriaș vom face, este suficient să vă amintesc că, în 1938, centralele electrice din țara noastră produceau 148 de *milioane* de kwh și că azi producem peste 40 de *miliarde* de kwh.

Puternicele noastre rîuri, Oltul, Lotrul, Bistrița, Argeșul s-au îmbrăcat și se vor mai împodobi cu alte salbe de hidrocentrale.

Iată ce pot face aceste rîuri care curg „ca să trăiască".

V. CORNURI, CHIFLE ȘI SIMBOLURI[1]

— Cum se face pîinea?
— Se amestecă ploaie cu pămînt și soare.

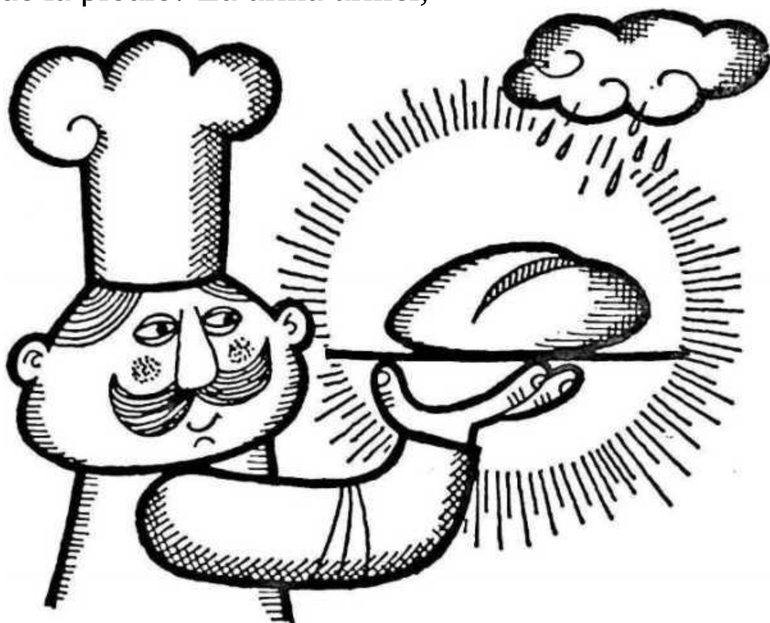

Iată cum afli într-o singură propozițiune istoria lumii. Sigur că nu mă așteptam la un răspuns culinar perfect. (Nu știu dacă ați aflat, dar la noi în țară a avut loc acum cîțiva ani concursul național al brutarilor. Unul din cîștigători a realizat

[1] Simbolul este un cuvînt de origine greacă {*Symbolon* = semn) care reprezintă un lucru abstract sau, dacă vreți mai exact, este o expresie care redă imaginea generalizată a unei noțiuni sau a unui lucru.

produsele sale după ce a întrebat foarte mulți copii ce gust ar vrea ei să aibă comurile și chiflele pe care le cumpără în recreație.) Am găsit însă în răspunsul acesta cîteva adevăruri aș spune chiar... simbolice.

Oare nu-i adevărat că apa pe care o pune brutarul în pîine vine de la ploaie? La urma urmei,

toată apa de pe planeta noastră — fie că-i de la robinet, fie că e din lacuri subterane, fie că e în mări sau în fîntînă — toată vine de la ploaie.

Oare griul nu este un rod al pămîntului?

Și oare soarele nu îi coace spicul?

Și nu de la soare s-a născut primul foc cunoscut în istoria planetei noastre?

Vedeți de ce spuneam că am găsit în cîteva cuvinte tot atîtea descoperiri pe care omenirea le-a făcut de-a lungul a mii și mii de ani de istorie.

Nu degeaba a scris un mare savant: „Dacă vreți să înțelegeți istoria omenirii, ascultați și priviți un copil!"

VI. CUM SE NASC METAFORELE ȘI CUM APARE UN CONCURS CARE CRED CĂ V-AR PUTEA INTERESA

— Ce sînt gîzele?
— Picături cu inimă.

*

— Unde mor păsările?
— Păsările nu mor. Ele pleacă și nu se mai întorc.

*

— De ce cad frunzele?
— Pentru că le cheamă iarba.

*

Cele trei răspunsuri au născut trei frumoase idei poetice. Nu știu dacă această credință a mea se va adeveri, dar vreau să sper că așa va fi. În orice caz, datorită lor, am căutat mult prin cărți și enciclopedii tot ceea ce s-a scris despre metaforă, despre acest procedeu poetic prin care o semnificație capătă alte înțelesuri datorită unei comparații subînțelese. (Uneori se întîmplă să nu sesizezi această comparație la prima citire.) Cele trei metafore pe care vi le-am redat au venit dintr-un adevărat univers poetic, ele au fost rostite sub influența celor auzite în jur, la televizor sau din cărțile citite cu voce tare de părinți și au o mare putere de convingere fiindcă sînt foarte apropiate de adevăr. Nu sînt gîzele cît o picătură? Nu sînt ele ființe? Poezia reiese tocmai din alăturarea surprinzătoare a acestor două noțiuni: „picătură" și „inimă". Aș susține că puțini au reușit pînă acum să definească atît de frumos licuricii, greierii sau furnicile și cine știe cite alte negrăitoare de pe pămîntul nostru. Dealtfel, marea forță a unei metafore constă tocmai in faptul că ea poate generaliza o anumită situație, un anumit sentiment.

Limba română vorbită e foarte bogată în metafore. Unele nu se știe cînd și cum s-au născut; ele au devenit însă expresii de

largă circulație. Ia gîndiți-vă ce frumos sună: „în *floarea* vîrstei", *„lumina* înțelepciunii”, „înalt ca *bradu,* mîndru ca *stejaru”,* sau cîte și mai cîte altele.

Scriind rîndurile de mai sus, m-am gîndit să vă adresez o întrebare:

— Nu credeți oare că cele trei răspunsuri ar putea fi redate în desen sau în fotografie? Cu alte cuvinte, s-ar putea oare transforma metafora vorbită în metaforă vizuală, plastică?

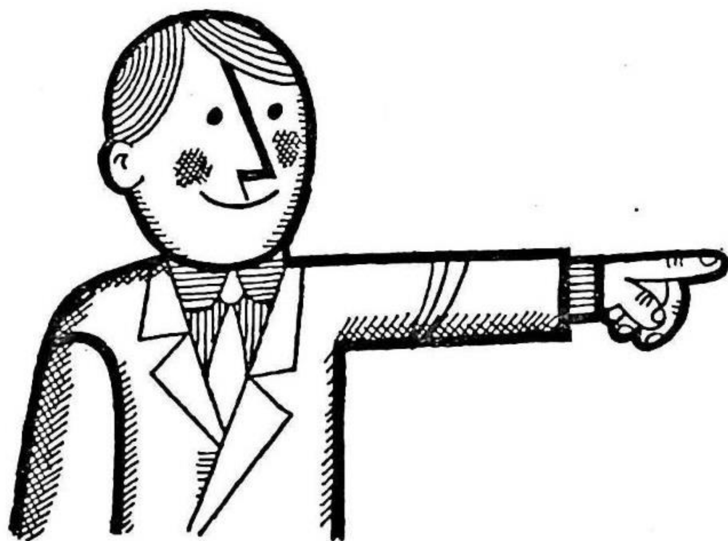
Eu cred că se poate. Mi-a confirmat-o ilustratorul acestei cărți care a și încercat. Veți vedea cum a reușit el s-o facă.

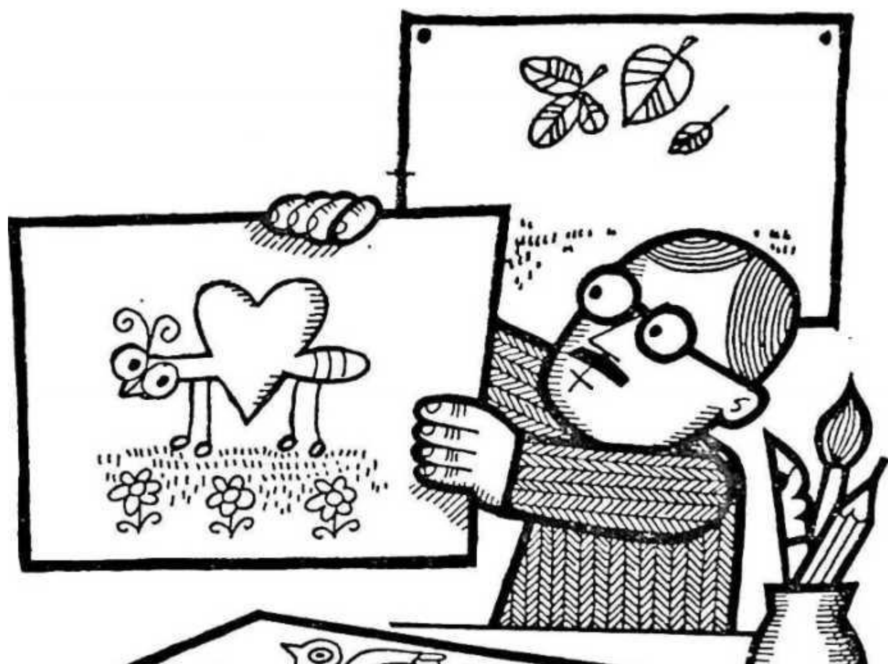
Dar voi n-ați putea realiza un desen sau (acum mă adresez în special membrilor cercurilor de fotoamatori) o fotografie? Ia încercați!

Cele mai frumoase desene și fotografii vor fi expuse la una din marile librării ale Capitalei.

Ce ziceți? Nu v-ar interesa încercarea?

Curaj și succes!

VII. CE MI-AU POVESTIT COSMONAUTII ȘI ASTRONAUTII DUPĂ CE AU REVENIT PE PĂMÎNT

— Tudore, ce este o rachetă?
— O jucărie pe care o am eu la grădiniță.
— Poți zbura cu ea în cosmos sau în lună?
— Pot, dacă vreau.
— Cum?
— închid ochii.
— Dar de ce vor să zboare oamenii în lună?
— Ca să vadă cum e în poda... pondira... ba nu, pon-de-ra-bo-li-ta-te.
— Adică?
— Adică să fie așa cum nu sînt eu pentru că visez numai că sînt eu.

Am avut un mare noroc în viață. Am cunoscut doi oameni care au deschis drumul spre înălțimile cosmice și selenare.

Este vorba despre primul om care a zburat cu o rachetă în cosmos — Iurii Gagarin — și despre unul din pămîntenii care au pus piciorul pe planeta (sau, dacă vreți, steaua) numită Luna — Eugen Cernan. Am discutat îndelung cu ei, am aflat o mulțime de impresii personale... direct de la sursă.

Imediat după ce discutam, mă duceam acasă și notam totul, încercînd să nu pierd nimic. (De cîteva ori am folosit magnetofonul, așa că am putut să extrag de pe bandă cuvînt cu cuvînt cele spuse de celebrii mei interlocutori.)

Dacă privim cu zîmbetul de rigoare expresia „pon-de-ra-bo-li-ta-te" și ne dăm seama că intervievatul avea în vedere, fără îndoială, *imponderabilitatea* (un cuvînt pe care — curios fapt

— îl înțelegea, dar pe care nu-1 putea rosti) multe lucruri din răspunsul lui sînt exacte chiar dacă sînt exprimate cu alte cuvinte.

La un moment dat, cînd discuția era mai încinsă, am avut inspirația să-i relatez astronautului Cernan dialogul despre rachetă, lună și „pon-de-ra-bi-li-ta-te”. A zîmbit (probabil că a zîmbit unui gînd al său ascuns; am observat că avea obiceiul acesta) și a spus:

— Omulețul dumitale n-a fost deloc departe de adevăr.

Cît despre Iurii Gagarin, țin minte că, odată, după ce discutasem mult despre aviație (ne și aflam chiar pe cîmpia întinsă a unui aeroport) mi-a spus:

— Cînd eram mic, închideam ochii și visam că pot să zbor. Și-n viață, ca să poți să faci ce vrei, trebuie să vrei foarte mult să faci ceea ce poți. Doar atunci reușești!

Să revin însă la elementele reale din... fantezia celor cîteva răspunsuri ale lui Tudor.

Într-adevăr, studiul vieții în stare de imponderabilitate a constituit un moment foarte important în cucerirea cosmosului și a lunii.

Aici pe pămînt starea de imponderabilitate nu se poate realiza din cauza forței de atracție a pămîntului asupra corpurilor terestre, mai exact din cauza gravitației. (Legea gravitației a descoperit-o un savant englez, Newton, în anul 1687. Ați auzit poate anecdota cu mărul: Se spune că, aflîndu-se sub un pom încărcat de roade și căzîndu-i un măr în cap, Newton s-ar fi întrebat: „Dar de ce cade?“ Așa ar fi descoperit legea. Desigur, e numai o anecdotă, la fel ca și aceea despre Arhimede — savantul din Syracusa, părintele cifrei sau 3,14. Stînd în baie, el ar fi sărit afară din apă strigînd *„Evrika"* — în grecește înseamnă „Am găsit !“ — pentru că acolo, cufundat în lichid, ar fi descoperit, pasămite, legea care și azi îi poartă numele. Nimeni nu știe cum s-au născut aceste două anecdote, dar un dram de adevăr trebuie să existe în ele.) Să revenim însă la cosmos. Starea de imponderabilitate s-a putut

obține pentru foarte scurt timp în niște avioane complet capitonate care au zburat în picaj, la o viteză foarte mare. Odată ieșiți din raza de atracție terestră, astronauții și cosmonauții au trăit în imponderabilitate, această stare complet nouă pentru om. Urmăream odată de la un punct de comandă activitatea unor cosmonauți în cabina rachetei și vedeam cum zboară pur și simplu prin cabină creioane, caiete, picături de apă; chiar și ei înșiși zburau. În cabina astronauților erau prevăzute amenajări speciale pentru ca viața să se desfășoare în mod normal. E drept, ei trebuiau să doarmă în niște saci prinși de pereții

cabinei și trebuiau să aibă mare grijă atunci cînd voiau să treacă dintr-un loc în altul, pentru că, în imponderabilitate, te poți trezi foarte repede cu capul în jos. Pe lună situația din acest punct de vedere era mai simplă, povestea Eugen Cernan; acolo nu mergeai, ci zburai. E firesc. Forța de atracție pe lună este mult mai mică. Gîndiți-vă că, pe lună, pentru a ridica o greutate de un kilogram, îți trebuie de cinci-șase ori mai puțină energie.

(E ca și cum ai ridica pe pămînt o greutate de 200 de grame.) în timpul zborurilor îndelungi pe care le-au întreprins, astronauții au făcut exerciții speciale de gimnastică în vederea menținerii condiției fizice, ca să nu le slăbească puterea mușchilor.

Călătorii în cosmos mi-au povestit că, reveniți pe pămînt, în primele momente li se părea că se mișcă foarte greu.

— Parcă mergeam prin apă, îmi descria starea sa un alt zburător prin alte lumi.

Ați mers și voi probabil prin apă. Ei bine, diferența între imponderabilitate și situația obișnuită de pe pămînt este exact aceeași ca deosebirea dintre mersul obișnuit pe stradă și încercarea de a merge prin apă.

Cercetările medicale au dovedit că omul poate duce o viață normală în condițiile imponderabilității; bineînțeles însă că înaintea zborurilor trebuie făcute antrenamente intense cu ajutorul unor instalații de laborator.

Cît privește definirea visului, nici aici lucrurile nu sînt departe de... realitate. (Ca să vedeți ce apropiere: vis și realitate.) La urma urmei și visul — susțin savanții — este o realitate materială, o adunare de imagini ce se ivesc în timpul somnului.

Apariția lor se datorește faptului că, în timpul somnului, creierul omenesc nu se odihnește complet, nu e total *deconectat* (acesta este termenul exact). Studiile au urmărit să lămurească numeroase probleme: ora la care apar (aceasta se poate controla cu ajutorul unor emițători foarte mici prinși pe cap și legați de aparate speciale de măsură), culoarea lor, legătura dintre vis și fapte reale petrecute într-un anumit timp sau între vis și dorințe neexprimate ș.a.m.d.

Interesant de remarcat e că, pe pămînt, starea de imponderabilitate se obține foarte ușor, numai în timpul... visului. Ia încercați să vă amintiți vreun vis pe care l-ați avut.

Nu ai totdeauna senzația că plutești, că ești ușor, că străbați distanțele foarte repede?

Dacă citiți aceste rînduri înainte de culcare și a venit cumva momentul să închideți cartea pînă mîine, dați-mi voie să vă spun: „Somn ușor, vise plăcute!"

Iar dacă, dimpotrivă, sînteți in plină zi (eu nu am de unde să știu în ce moment vă aflați), atunci vă rog să continuați lectura.

Urarea rămîne valabilă pentru diseară.

VIII. VĂ ROG SĂ MĂ IERTATI, DAR IARĂȘI DESPRE PLÎNS

— De ce fac gălăgie copiii mici?

— Pentru că nu pot să țipe pe dinăuntru.

*

Plînsul ca formă de exprimare exterioară a unor sentimente sau a unor stări fizice (pentru că asta înseamnă plînsul) apare la om înaintea vorbei, dar nu dispare odată cu apariția ei ci îl însoțește toată viața (chiar și atunci cînd a învățat să vorbească bine). Oamenii de știință au ajuns la concluzia că plînsul copiilor mici exprimă totdeauna o reacție la fenomene care-i

deranjează: foame, durere, frig, căldură prea mare, poziție incomodă etc. Cu alte cuvinte acesta este modul lor de a ...vorbi. Așa că atunci cînd îl auziți pe un copil mic plîngînd, înseamnă că, într-adevăr, are de spus ceva. Și atunci ce să facă? Doar el nu poate țipa... pe dinăuntru. Toată greutatea constă în a ști *ce* are de spus.

Ei bine, savanții nu au reușit nici pînă azi să împartă plînsul pe categorii exacte. Va veni însă, probabil, vremea și o vor face!

IX. VREȚI SĂ AFLAȚI SECRETUL UNUI NUMĂR DE CIRC?

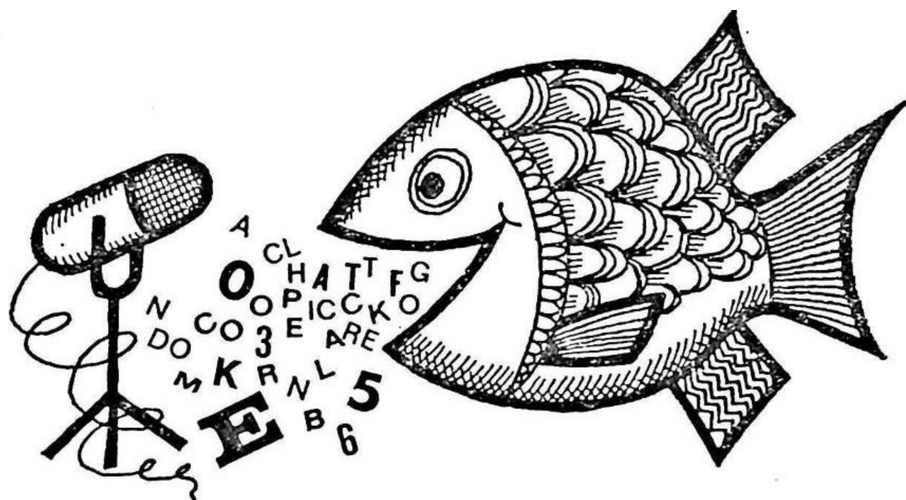
— Mariana, de ce tac peștii în apă?

— Ba ei nu tac, ei vorbesc.

— Cum adică vorbesc? Atunci, de ce nu se aude ce spun?

— Păi ei vorbesc cu vorbe care tac.

Dacă o să căutați o carte despre ultrasunete, o să vedeți că

Mariana a făcut, fără să știe, o mare descoperire. (Ați observat cîte descoperiri s-au făcut pînă acum în cartea aceasta?) în ultimii ani, în timpul cercetărilor întreprinse pe delfini, s-a observat că acești uriași ai apelor (mai mici decît balenele, e drept, dar, totuși, uriași dacă îi comparăm cu o scrumbie) vorbesc cu ajutorul unor sunete cu o frecvență foarte mare (adică sunete foarte-foarte „subțiri") pe care urechea omenească nu le percepe. Acestea sînt *ultrasunetele.*

Și pentru că vorbeam de pești, ultrasunetele îi ajută pe pescarii de pe traulere (așa se numesc navele mari de pescuit) să-i prindă în cantități mai mari. Știți cum se întîmplă asta? Atunci cînd se lovesc de un obstacol în apă (un banc de pești, de pildă), ultrasunetele se reîntorc la punctul de unde au fost emise. Cunoscîndu-se viteza ca și direcția în care au fost îndreptate, sîntem puși în fața unui calcul foarte simplu: se împarte timpul trecut de la emitere și pînă la recepție la doi, iar rezultatul se înmulțește cu viteza pe secundă a ultrasunetelor, adică — T/2 x V.

Desigur că lucrurile nu sînt chiar atît de simple cum vi le-am prezentat eu aici în cîteva rînduri. Am încercat doar să vă trezesc curiozitatea.

De aceea spuneam că ar fi interesant să căutați la biblioteca școlii o carte sau o revistă în care să fie vorba despre delfini, ultrasunete și pescuit.

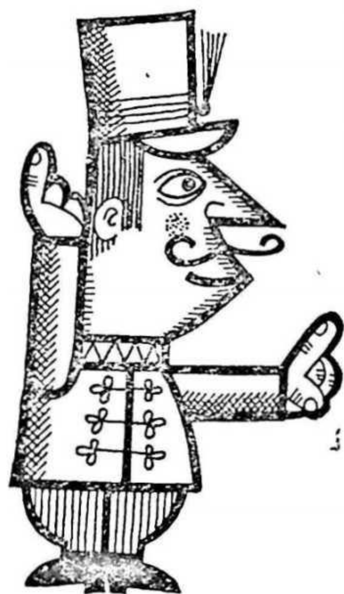
Și-acum haideți să vă dezvălui un mic secret al dresorilor de animale. Ați fost desigur la circ și ați văzut

tot felul de cățeluși care fac adunări, scăderi, înmulțiri și împărțiri și le fac exact, spre încîntarea spectatorilor. Dresorul îl întreabă pe „artist", de exemplu, cît fac 2 x 2 și el latră corect de patru ori.

Ei bine, aici e vorba tot de *ultrasunete.* Dresorul are în gură un fluier foarte mic cu ultrasunete. Oamenii nu percep aceste „fluierături", dar animalele le sesizează. Și atunci sistemul de dresaj este foarte precis. (Atenție! am spus doar că *e precis,* nu că ar fi ușor. Numărul acesta necesită *luni de zile de muncă.)* Deci: patru fluierături — cîinele latră de patru ori, trei — latră de trei ori, și așa mai departe. Ați înțeles acum în ce fel au devenit cățeii de circ buni... matematicieni?

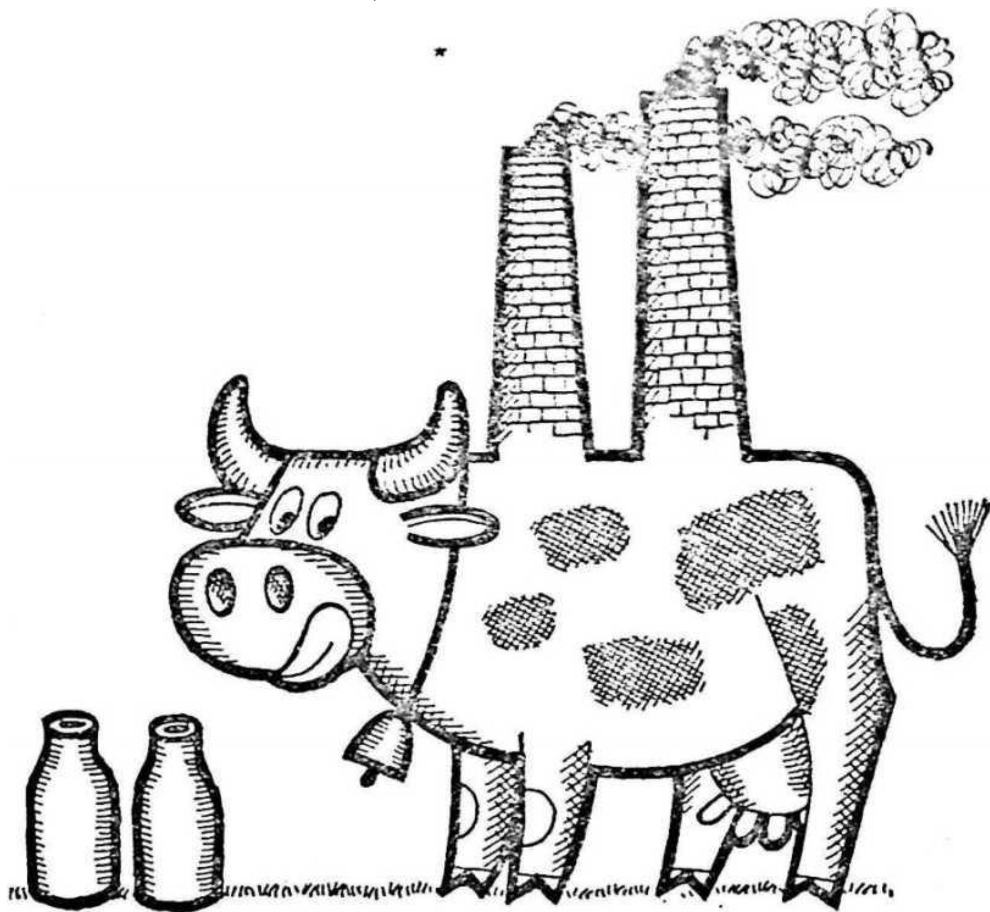
Interesant e că am plecat de la pești și am ajuns la cățeluși. Se mai întîmplă și așa. Ultrasu netele sînt de vină.

X. VACA NEȘTIUTOARE. PORTARUL DE LA BLOC ȘI MOARTEA MICROBILOR __

— De unde vine laptele?
— De la fabrica.
— Dar vaca nu dă lapte?
— Ba da, dar ea nu știe cum să-1 dea ca să fie bun.

Sînt sigur că citind replica de mai sus, unii din voi au zîmbit.

Eu am găsit însă în răspunsul acesta două lucruri care mi-au dat de gindit.

Să vedeți despre ce e vorba.

În primul rind este vorba despre izolarea în care se află de multe ori unii copii de la orașe.

Pare curios, dar ei nu cunosc natura. Sociologii (sociologia este știința care studiază — printre altele — relațiile dintre oameni și procesele sociale) au constatat acest lucru pe baza statisticilor din multe localități urbane.

Mi-amintesc că și eu am cunoscut o elevă de clasa a Il-a care văzuse și tigri, și elefanți, și maimuțe, dar nu știa cum arată de aproape o vacă sau o gîscă. (Ce să-i faci, la Grădina zoologică nu

sînt nici vaci și nici gîște.) Se mai întîmplă și așa! E drept, în ultimul timp, mai puțin, pentru că s-a înmulțit simțitor numărul de excursii pe care le organizează școlile. Cred că și voi ați participat la asemenea călătorii, nu?

Dar să știți — și acesta este al doilea lucru care mi-a dat de gîndit — răspunsul pe care vi l-am relatat conține un punct de pornire interesant.

În ultimele decenii, consumul de lapte a crescut foarte mult. Agricultura este în plină mecanizare.

În sate ramîne multa mînă de lucru liberă; industria în dezvoltare cuprinde pe cei plecați de la țară.

În 1390 pe ogoarele românești va lucra doar 15% din populația țării noastre. Așadar, milioane și milioane de oameni vor locui în orașe. (Ca să vă dau un singur exemplu: in cartierul Titan din București, un adevărat oraș în... oraș, s-au mutat în cîțiva ani peste trei sute de mii de locuitori.)

Și vă dați seama că nu există nici o posibilitate practică de a aduce laptele de la țară direct la cumpărător. Gîndiți-vă cîți oameni' ar trebui să piardă timpul, iar laptele se strică repede, mai ales vara. Și atunci, fabricile (care-1 colectează cu cisternele de la fermele întreprinderilor Agricole de Stat și ale Cooperativelor Agricole de Producție) îi dau rezistență prelucrîndu-1 la o anumită temperatură. în felul acesta microbii sînt distruși fără însă ca să-i schimbe sau să-i strice gustul și fără să-i distrugă vitaminele. Respectivul proces industrial se numește *pasteurizare*. Cuvîntul vine de la numele autorului acestei metode, celebrul savant francez *Pasteur*, care a trăit în secolul trecut (1822 — 1895). El a mai descoperit metoda de conservare a berii și — ceea ce constituie momentul cel mai important din cariera sa — vaccinul împotriva turbării. Unul din cele mai mari institute de microbiologic din lume — cel de la Paris — îi poartă numele.

Exact în acest moment mi-am adus, aminte de ceva și de aceea dați-mi voie, vă rog, să revin la o idee despre care am scris cu o pagina m urma.

Vă spuneam despre copiii care nu ies din oraș.

Printre răspunsurile la întrebările pe care le puneați voi cu cîțiva ani în urmă celor din jur și pe care, la rîndul meu, vi le-am pus și eu vouă, mai există unul:

— De ce latră cîinele cînd se apropie cineva de casă?

— Nu știu, că la noi la bloc e portar.

XI. CE SE ÎNVAȚĂ SI CE NU SE ÎNVAȚĂ DESPRE STELE ȘI DESPRE LUNĂ

— De ce dispare luna?
Pentru că i se face urît acolo.
— Dar de ce i se face urît?
— Pentru că este singură.

— Dar stelele nu sînt cu ea?

— Ba da, numai că ele sînt reci.

— Și de ce sînt stelele reci?

— Nu știu, că despre asta nu am învățat la grădiniță nici o poezie și nici un cîntec.

Vedeți ce mare influență pot să aibă poezia și muzica în viața unui om? Dealtfel, încă de mici trăim în lumea muzicii și a poeziei. Începînd de la cîntecele de leagăn cu versurile lor frumoase, viața nu poate fi concepută fără aceste manifestări ale spiritului.

(Poezia este atît de puternic implîntată în conștiința oamenilor, încît vor mai trebui să treacămulți ani pînă cînd ei vor înțelege că expresia„stele reci" este doar o metaforă. Știți, desigur,că recentele fotografii trimise de stațiile interplanetare din Venus și Marte au dovedit că pe stele există și căldură.)

Nu știu dacă vă place poezia sau nu, dar ați încercat să vă cufundați în lectura unui volum de versuri ?

O să-mi spuneți că versuri citiți! Știu, dar eu nu mă refeream doar la poeziile din programa obligatorie de școală.

La început o să vi se pară probabil că o carte de versuri constituie o lectură grea. Mai ales cînd e vorba de poeți contemporani. Multora li s-a întîmplat așa. Dar o să observați că o să vină un moment, cînd vor apare niște asociații de idei și gînduri interesante, necunoscute parcă pînă în acel moment. Merită să încercați să citiți mai multă poezie. Poezia înnobilează sufletul, îți îmbogățește vocabularul, te face să descoperi noi orizonturi, uneori chiar să înțelegi altfel anumite fapte și fenomene din viața înconjurătoare.

Cu multe secole în urmă, unul din cei mai mari poeți ai Romei antice, Ovidiu (care a fost exilat în cetatea Tomis — Constanța de azi), scria:

„Cremenea și dintele plugului rezistent se consumă cu timpul, dar poeziile sînt scutite de moarte."

Și asta chiar dacă stelele sînt calde.

XII. RÎSUL NU E NUMAI O CHESTIUNE DE RÎS

— De ce rîde lumea?
— Ca să nu moară.

Să știți că de mii de ani rîsul a fost și este o problemă pe care oamenii o dezbat cu mare pasiune. Despre rîs s-au scris tratate, studii și chiar...manuale. Să nu credeți că este vorba despre anatomia risului. Aici lucrurile sînt foarte clare: originea respiratorie a risului a fost bine stabilită.

Dar *momentul* apariției lui, *cauzele* care-1 provoacă, *durata* — toate acestea constituie încă tot atîtea puncte albe pe harta ...ha-ha-ha-ului.

Rîsul este specific în exclusivitate omului, care, de-a lungul istoriei sale, l-a folosit de multe ori și ca armă în lupta spirituală. Karl Marx, marele filozof al umanității, spunea că omenirea se desparte rîzînd de trecutul ei. Din numeroasele

lucruri pe care le-am citit despre rîs mi-a plăcut foarte mult o frază care aparține lui Chamfort, cunoscut literat francez din secolul XVIII. Țin foarte mult la această frază și o transcriu mai jos pentru voi. Cred că o să vă placă înțelesul ei adînc:

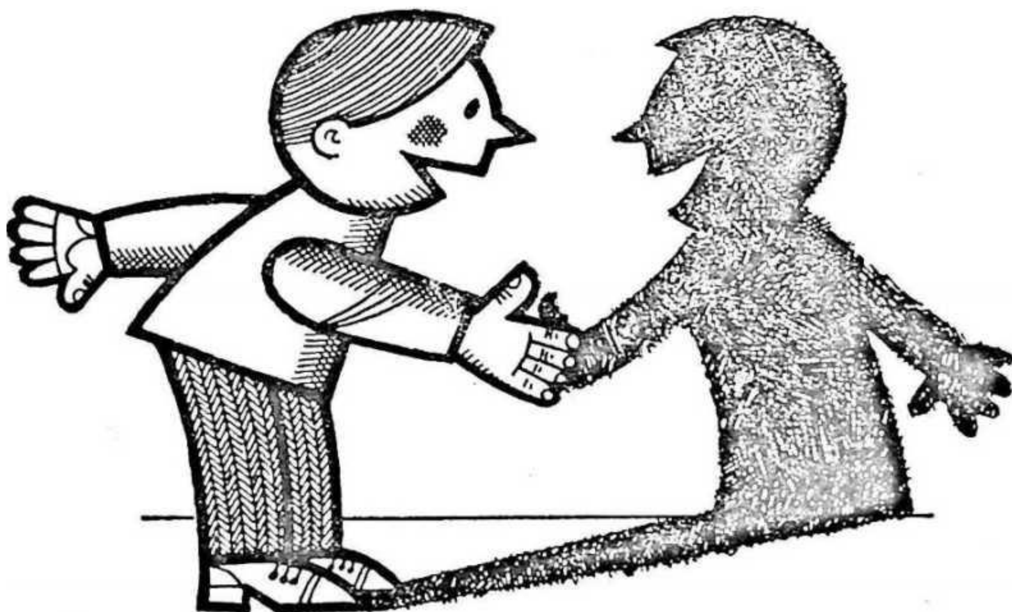
„Cea mai zadarnică dintre zile a fost aceea în care n-ai rîs niciodată"

Dacă în acest moment ați zîmbit, tot e bine!

XIII. NICĂ AL LUI ȘTEFAN A PETREI, TOM SAWYER SI DEFINIȚIA TALENTULUI

— De ce are omul umbră?

— Ca să nu fie singur cînd e singur.

Dintre răspunsurile pe care le-am auzit de-a lungul anilor, acesta m-a impresionat foarte mult și mi-a amintit de un mare poet german, Goethe (cred că ați auzit de el), care a trăit între 1749 —1832. Iată ce a scris Goethe: „Nu există mai mare singurătate decît aceea a omului singur".

Vă dați seama cită apropiere există între răspunsul venit din sufletul și sensibilitatea unui copil și strigătul de disperare al poetului?

Probabil că artiștii, oameni cu o adîncă sensibilitate, rămîn totdeauna impresionați de anumite momente din copilărie. Și atunci cînd își aștern pe hîrtia albă gindurile, imaginile acestea le revin în vîrful peniței sau al creionului ca ceva foarte firesc. Nu degeaba spunea un învățat chinez al antichității, Meng Tseu: „Om mare este cel care nu și-a pierdut inima sa de copil". (Bineînțeles că pentru a scrie frumos îți trebuie nu numai sensibilitate ci și talent. Dacă o să mă întrebați ce este talentul, o să vă răspund așa cum a răspuns la această întrebare un mare umorist și anume MarkTwain, părintele lui Tom Sawyer, un personaj pe care sînt convins că îl cunoașteți foarte bine:

„Nimeni nu știe ce e talentul, dar cînd îl vezi spui imediat: — Acesta este un talent!")

Pentru că am vorbit despre sensibilitate și talent, gîndiți-vă puțin la Ion Creangă și la Humuleștii lui. Nu există om pe pămîntul românesc căruia să nu-i placă Ion Creangă. Chiar dacă trăim departe de vremurile și de oamenii timpului său, nu poți să nu fii fermecat de marele nostru povestitor. încercați și lăsați puțin deoparte cărticica aceasta și recitiți cîteva pagini "despre Nică al lui Ștefan a Petrei și o să vedeți cîtă dreptate am.

XIV. SUFLET ȘI SCÎRȚ

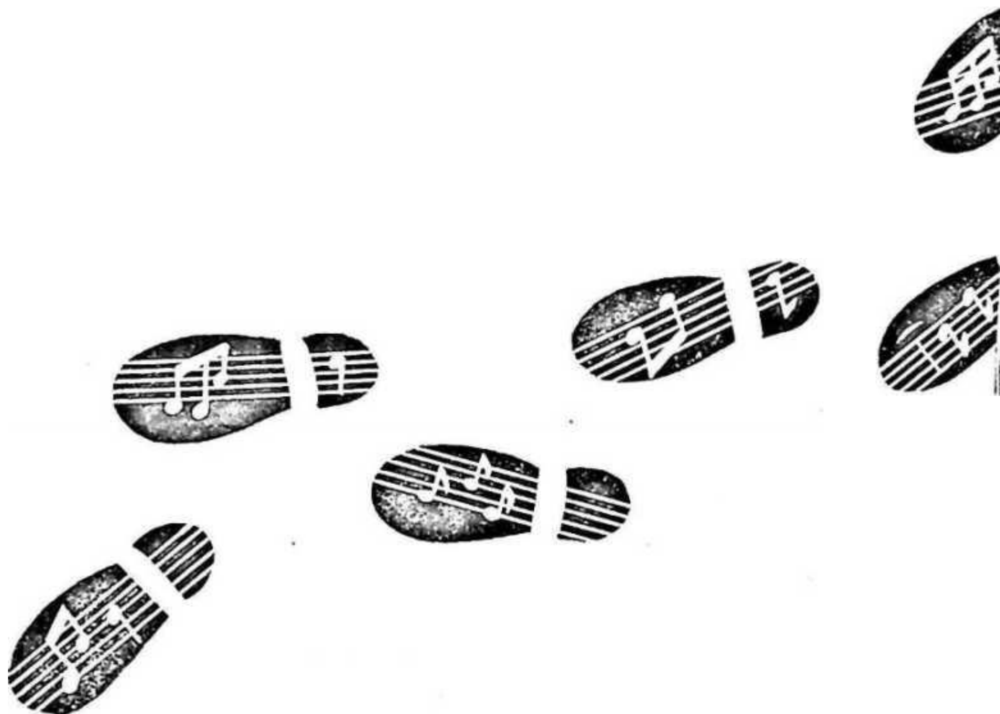
— De ce scîrțîie pantofii?

Cînd am pus întrebarea, mă aflam într-o grădiniță. Unul din voi — nu-l mai știu pe nume — a răspuns:

— Pentru că îi doare cînd calci pe ei.

Imediat, însă, un coleg al lui a sărit și l-a contrazis:

— Nu! Ei scîrțîie pentru că cizmarul nu i-a făcut cu sufletul.

În măsura în care scîrțîitul este socotit un defect, cel de-al doilea răspuns este plin de stimă pentru munca omenească.

Dar, pentru că a venit vorba, voi știți de ce scîrțîie pantofii?

XV. AVENTURI LA GRĂDINA BOTANICĂ

— Ce este un trandafir?
— Un trandafir este... bucurie.
— Și dacă te înțeapă?
— Pe mine nu mă înțeapă.
— De ce?
— Pentru ca... pentru că eu știu cum să-1 mîngîi.

*

Uiți de înțepăturile spinilor (aceste frunze care prin adaptarea la mediu s-au transformat în țepi), uiți de greutatea cu care poți rupe trandafirul cu mîinile goale, te gîndești ce frumos sună: „Să mîngîi o floare", și-ți amintești de exclamația poetului: „Un lucru frumos este o bucurie veșnică".

Florile au fost dintotdeauna un simbol al frumuseții. în întreaga lume s-au înființat grădini botanice în care florile sînt adunate, studiate, catalogate. în țara noastră există două grădini botanice[II] renumite: la Cluj și la București.

[II] Ca să nu uit. L-am întrebat pe unul din voi acum cinci ani:
— Ce este o grădină botanică? Știți care a fost răspunsul ?
— Acolo unde stau florile la ședință.

Dacă aveți prilejul, vizitați-le! Veți rămîne cu impresii foarte puternice și cu amintiri plăcute după această întîlnire cu frumusețea.

Pentru că pe lumea asta nu există flori care să nu fie frumoase.

XVI. MISTERUL ACELOR DE CEASORNIC, ÎNTÎLNIREA CU CĂPITANUL LUI KON-TIKI SI „MECIUL SECOLULUI**

— Unde se duce lumina?
— La oameni.
— Dar de unde vine noaptea?
— De la ziuă.

Perfect exact! Din toate punctele de vedere!

Înainte de a trece mai departe la alte întrebări, vreau să vă povestesc ceva în legătură cu răspunsurile acestea. Mi-am adus aminte de ele în timpul unei călătorii cu avionul spre Extremul Orient, mai precis spre Pekin. Aveam tot timpul senzația că mă deplasez în întîmpinarea luminii și-a soarelui. Viteza avionului nostru era apropiată de cea a sunetului. (Știți care e viteza lui în aer? 340 de metri pe secundă. În apă sunetul străbate 1425 de metri în aceeași unitate de timp. În corpuri solide sunetul se propagă cu o viteză și mai mare.) De la zece mii de metri înălțime, vedeam sub aripile lui orașe trezindu-se. (Sar peste timp pentru a vă spune că la înapoiere am observat cum, în aceleași orașe, se aprindeau luminile. Ajungeam tot timpul noaptea din urmă. Era firesc: călătoream spre apus și situația era inversă. Dar să n-o iau prea mult înainte.) Mergînd spre soare-răsare îi auzeam parcă pe oameni spunîndu-și „bună-dimineața". Vedeam noaptea care se retrăgea și înțelegeam cum „se duce lumina la oameni".

Toate acestea, trăite de orice călător care străbate distanțele cu viteze mari, se datoresc diferenței de fuse orare.

Atunci cînd călătorești cu avionul spre est, ți se servește de trei ori micul dejun și o dată prînzul. Cînd vii înapoi, primești un prînz și trei mese de seară. Fiecare regiune mai mare de pe glob are ora ei. Pămîntul a fost împărțit în 24 de zone a cîte 15 meridiane. (în total 360 meridiane, adică exact atîtea cît are globul.) Așadar, exact 24 de fuse orare, de la vest spre est. Meridianul 0° este la Greenwich, o suburbie a Londrei. Mergînd spre răsărit, adaugi o oră la fiecare 15°, mergînd spre apus — scazi. Diferența de fuse orare face ca atunci cînd la București este ora 12, în Canada să fie cu zece ore mai puțin, adică ora 2 noaptea, iar în insulele Hawaii sau în Alaska centrală (sînt pe alte latitudini, la mare distanță una de alta, dar sînt pe aceeași paralelă) să fie ora 24,00, cu douăsprezece ore mai mult.

Jocul acesta al fuselor orare duce uneori la întîmplări curioase. Așa, de pildă, am fost într-o localitate despărțită de

un rîu mare. Pe un mal era, de pildă, ora 6,00, pe celălalt, fiind într-un alt fus orar, era ora 7,00. Vă dați seama cîte încurcături se produceau în ceea ce privește începerea lucrului, a școlilor, a orarului magazinelor ș.a.m.d. Și s-au produs pînă cînd, printr-o hotărîre, s-a stabilit instituirea unei singure ore pentru ambele maluri. Fusul orar a fost pur și simplu mutat cu cîțiva kilometri.

Sau iată un alt caz.

Țineți minte meciul de box Clay—Foreman, care s-a desfășurat în octombrie 1974? A fost numit „meciul secolului”. Întîlnirea a avut loc în Africa, la Kinshassa, capitala Zairului, și a fost organizată pe un stadion. Toate cele 50.000 de locuri fuseseră ocupate. Pînă aici nimic neobișnuit. Neobișnuită a fost doar ora la care au fost prezenți la meci spectatorii. Primul gong a bătut la ora 3 dimineața (la noi era ora 4,00). Și știți de ce? Pentru ca zecile de milioane de telespectatori din SUA, pînă unde sînt patru fuse orare, să poată urmări meciul pe micile ecrane la ore convenabile (între orele 18,00 și 22,00).

Una dintre cele mai interesante povestiri despre fusele orare am auzit-o de la renumitul etnograf și călător norvegian Thor Heyerdahl pe care l-am cunoscut nu la mult timp după ce revenise din Insula Paștelui. Exact! Este vorba despre cel care a scris cartea consacrată călătoriei cu pluta Kon-Tiki. Cred că mulți dintre voi au citit-o. Dacă n-ați citit-o încă, căutați-o neapărat! O să vă placă! Convins fiind că o s-o găsiți, nu mai intru în amănunte. Voiam doar să vă relatez că, în călătoria lui de-aproape o sută de zile, care l-a dus din Peru spre vest, pînă în apropierea insulei Tahiti, Heyerdahl a fost impresionat și de schimbarea lentă a fuselor orare pe care, după cum spunea el, o simți și o sesizezi fără să vrei parcă.

Într-adevăr, schimbarea orei constituie o interesantă experiență de viață. Datorită apariției avioanelor supersonice pe liniile de pasageri care leagă Europa de America se întîmplă să decolezi la ora 8,00 dimineața și să aterizezi la destinație tot la 8,00, dacă nu mai devreme... Astfel mintea și tehnica omenească au luat-o — într-un fel — înaintea timpului „care duce lumina la oameni și face ca noaptea să vină de la ziuă", așa cum a spus foarte frumos chiar unul din cititorii acestei

cărți.

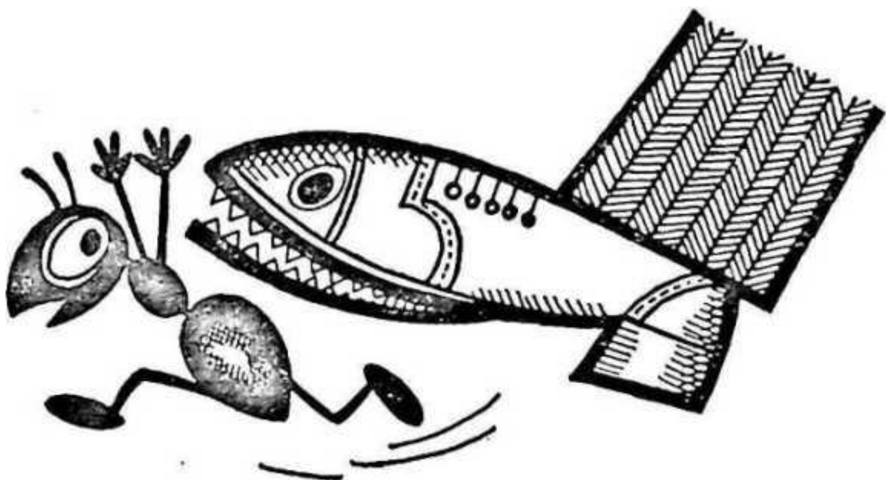
XVII. MAI NIMIC DESPRE FURNICI

— De ce calcă unii oameni cu talpa furnicile?
— Pentru că ei nu știu ce greu e să fii furnică.

Vă mărturisesc că uitasem de acest răspuns.

Îl aveam în niște însemnări care nu-mi căzuseră încă în mînă. Mi-am amintit de el și de omenia lui, atunci cînd am văzut un film-studiu despre furnici. Mi l-au arătat chiar realizatorii lui în pauza unui congres internațional care s-a desfășurat la Constance (se citește Constans), localitate aflată jumătate în Elveția și jumătate în Republica Federală Germania. Timp de doi ani, cei trei savanți-cineaști au urmărit viața unor mușuroaie de furnici și au reușit să creeze o peliculă pur și simplu emoționantă.

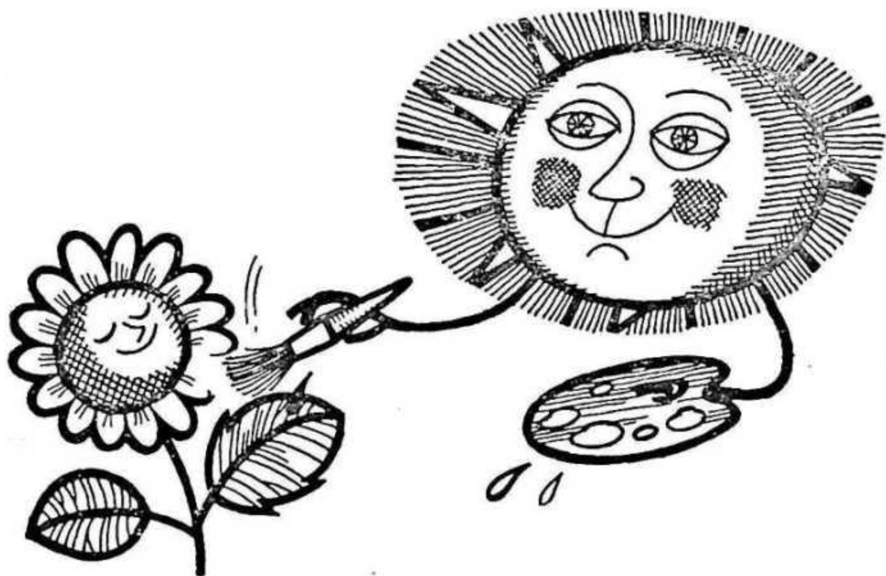
La un moment dat, în timpul vizionării, ți se crea un sentiment de respect față de aceste harnice insecte (nu degeaba sînt ele lăudate în *Greierele și furnica,* vestita fabulă pe care ați citit-o, probabil, și voi). Cînd le vezi cum cară greutăți de zece ori mai mari decît propria lor greutate și cu cîtă măiestrie le introduc în furnicare (unde trăiesc pînă la 500.000 de exemplare), rămîi uimit ca în fața unei minuni a naturii. Vorba răspunsului: „E tare greu să fii furnică".

XVIII. AMINTIRE DINTR-UN ORAȘ FĂRĂ AMINTIRI

— Ionuț, ce este Bărăganul?
— O pîine maare-maaare...

Ionuț este din Slobozia și Bărăganul bate parcă la ferestrele noilor cartiere ce-au transformat acest vechi tîrgușor, care n-avea nici măcar niște amintiri mai acătării, într-o adevărată capitală a unuia din cele mai mari grînare ale țării. în 1960, anul în care i-am pus lui Ionuț întrebarea, pămînturile din jurul Sloboziei dădeau în medie 2.880 de kilograme de grîu și 3.220 de kilograme de porumb la hectar. Anul trecut, pe aceleași hectare, s-au obținut 3.690 kilograme de grîu și 4.400 kilograme de porumb. Ca să vedeți ce înseamnă noul oraș Slobozia, aș vrea să vă arăt două cifre despre apă. Mi le-a spus chiar tatăl lui Ionuț, vechi locuitor al Sloboziei, fost muncitor necalificat, iar azi inginer-constructor de sisteme de irigație. în 1965 locuințele din oraș consumau 1.000.000 m^3 de apă anual. Azi consumul a trecut de 2.500.000 m^3 anual.

Și pentru că în această imensă împărăție a Bărăganului vara este anotimpul culorii galbene, dați-mi voie să continui în același ...ton.

*

— Pavele, de ce e floarea-soarelui galbenă?
— Floarea-soarelui este galbenă pentru că... a luat culoare de la soare.
— Și soarele nu se supără dacă-i iei culoarea?
— De ce să se supere dacă se face pămîntul frumos?

*

Am fost anul trecut la „Congresul internațional al florii-soarelui", care a avut loc la București. Da, există și un asemenea congres și încă foarte însemnat. România produce aproape 10% din cantitatea mondială de floarea soarelui și este un important centru științific de cercetare a acestei culturi.
Discutînd cu un delegat specialist în această plantă heliotropă *(heliotrope* sînt toate plantele care se întorc după

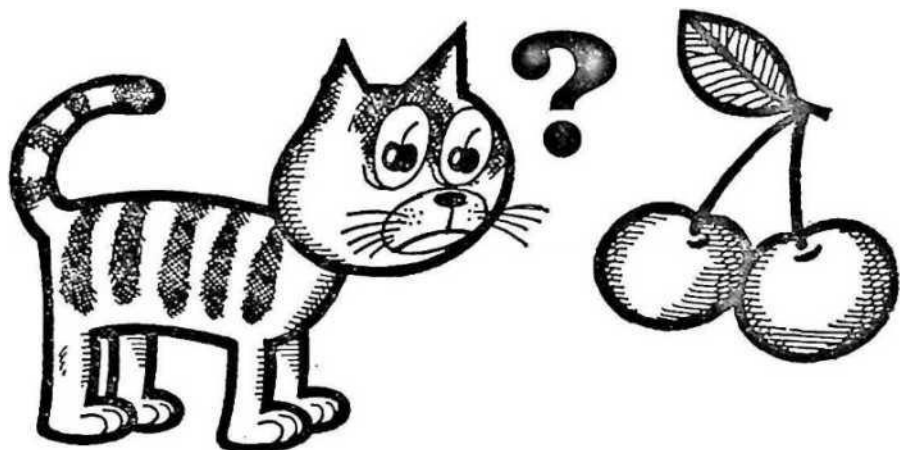
soare), mi-am adus aminte de răspunsul pe care l-ați citit și voi mai sus. (Nu știu dacă ați observat, dar de foarte multe ori, indiferent unde mă aflu și unde mă duc, răspunsurile pe care mi le-ați dat *cină erați voi -mai mici* sînt întotdeauna cu mine, *le port parcă intr*-*un sertăraș al memoriei.)*

— Știu foarte multe despre floarea-soarelui, pentru că asta este meseria mea, a replicat delegatul, un profesor cu renume. Știu din ce cauză este galbenă, dar de ce e *tocmai* galbenă și nu albastră, n-aș putea răspunde pe loc. Ar trebui să mă gîndesc numai.

După care a plecat gînditor...

XIX. CIREȘE ALBASTRE PE DIFERITE LUNGIMI DE UNDĂ

— Sandule, de ce sînt cireșele roșii?
— Pentru că așa le văd oamenii.
— Adică ele pot fi și de altă culoare?
— Poate că pisicile le văd albastre.
— De unde știi că le văd așa?
— Nu știu pentru că pisica noastră nu mi-a spus.
— Dar ce-ți spune ea?
— Păi ea nu spune, eu îi spun ei.

Știați că nu există două persoane cu vedere normală care să perceapă în același fel aceeași culoare? În momentul în care le arăți culoarea roșie ele vor confirma, desigur, că este culoarea roșie, dar fiecare va sesiza altfel nuanțele. Niciodată doi oameni nu vor recepționa în același mod lungimile de undă pe care le emite fiecare culoare în parte. Confuzia de culori o fac doar cei care suferă de daltonism: ei încurcă *verdele* cu *roșul* (cuvîntul „daltonism" vine de la numele fizicianului englez Dalton). Vă dați seama că o asemenea confuzie la trecerea

străzii nu e prea plăcută și costă... o amendă.

Știați că animalele de casă, care răspund la anumite apeluri cînd vorbești cu ele, nu o fac pentru că înțeleg ceea ce li se spune (cum ar putea crede unii)? Vreți o dovadă? Dacă scoți un animal din mediul sonor și vizual obișnuit și îi adresezi alte cuvinte decît cele cu care s-a obișnuit, el pare ca rătăcit. Și invers, dacă aduci în casă un cățel, el nu va reacționa la nici o comandă decît după trecerea unui anumit timp. V-am mai spus eu, mi se pare, că am cunoscut la circ un vestit dresor de animale. De la el am aflat cum poate fi obișnuit un cîine să, stea culcat la comanda „jos". De fapt, dresorul ar fi putut rosti orice alt cuvînt (chiar și „sus"), principalul era ca respectivul cuvînt să fie însoțit de o bucățică de zahăr ca răsplată și ca zahărul să fie pus într-un loc unde cîinele să-l poată lua numai dacă stă culcat.

Apropo de animale dresate, mi-am adus aminte de o întîmplare hazlie. Eram la Piatra-Neamț. Prin mijlocul străzii trecea o căruță trasă de un cal bătrîn. De undeva, de la o fereastră, se auzea muzică de fanfară. Și de unde calul mergea agale, odată îl văd pornind în pas de paradă, spre totala stupoare a vizitiului. Care era misterul? Calul „lucrase", cîndva, în tinerețe, la circ, și fusese învățat să „defileze" (tot cu zahăr) în sunetul fanfarei. Reflexul condiționat reînviase acolo, pe strada din Piatra-Neamț.

Animalele se nasc cu anumite reflexe, le moștenesc. Ele se numesc reflexe *necondiționate.* Așa, de exemplu, puii de găină încep să ciugulească.
imediat ce apar pe lume. Dar o fac fără nici un fel de deosebire, pot ciuguli chiar și sîrmă. Cu timpul, însă, ei învață *ce trebuie* și *ce nu trebuie* să apuce cu ciocul. Gustul unei anumite hrane sau vocea care-i cheamă cînd li se aruncă grăunțele le formează reflexul *condiționat.*

Așa e și cu pisoiul lui Sandu. El ascultă cînd îi vorbești, face și anumite giumbușlucuri la ordin, dar băiatul avea dreptate: de fapt, *noi* vorbim cu pisica, nu *ea* cu noi.

Aici termin capitolașul; cred însă că despre pisici o să mai amintesc, pentru că au legătură și cu... aritmetica. Cum? Răbdare și veți vedea!

XX. CEA MAI ÎNCURCATĂ ÎNCURCĂTURĂ DINTRE ÎNCURCĂTURILE CELE MAI ÎNCURCATE

— De ce te uiți la televizor?

— Ca să văd lumea.

— Și ce lume ai văzut?

— Am văzut o capră care făcea „ham-ham" și un elefant care făcea „muuu". Ba nu! Capra făcea „muuu" și elefantul „ham-ham". (în acest moment a intervenit o pauză și Cristian a început să plîngă. Plîngea și nu se mai oprea. Apoi a făcut o pauză, de data aceasta în plîns, și a continuat): Dacă acolo nu desenează cum desenez eu, eu nu am înțeles.

Eh, aici e aici! încurcătura e mare. La urma urmei și voi ați desenat animale — să zicem capre — puțin mai altfel decît sînt ele în realitate.

Țineți minte de cîte ori vă întreba bunica (și cred că v-a întrebat, pentru că pe mine m-a întrebat nu o dată): „Dar asta ce e?" Iar voi îi răspundeați:

„O capră". Dacă ar fi înțeles din primul moment că e o capră, bunica nu v-ar mai fi întrebat.

Ei bine, atunci puteți să-mi spuneți, de ce a plîns Cristian?

Există totuși un mare mister în această înțelegere a desenului. Și nu-i vorba doar de acest caz luat separat. Mă gîndeam așa, în general.

Aveți un frate mai mic, sau o soră? Cred că da. Ia faceți o experiență! Simplă. Rugați-i să deseneze o capră ori o rață. După aceea, rugați-i să vă explice *de ce* au desenat-o în felul respectiv și nu altfel. Firește că ei nu vă vor putea explica ceea ce voi acum ați început, desigur, să înțelegeți și anume că arta (inclusiv deci desenul) este o chestiune de interpretare *individuală.* Ei vor spune doar atît probabil: „Păi așa o văd eu". Și într-a-devăr, fiecare este impresionat în felul său de un anumit model.

FLORI
FLORI

Niciodată *zece pictori* nu vor picta sau nu vor desena *în același fel o floare*. (Altfel n-ar fi existat flori atît de diferite ca redare la. Luchian, Tonitza sau Andreescu, trei mari pictori români.) Unul va fi impresionat de culoare, altul de gingășie, al treilea de proporții, altul de suplețea lor....

Același lucru se poate spune și despre portrete. Am văzut, de pildă, cîteva portrete ale marelui nostru povestitor Mihail Sadoveanu (pe care, de altfel, am avut fericirea să-l cunosc și personal). Mie mi-a plăcut cel mai mult tabloul pictorului Corneliu Baba, care a știut să surprindă cu multă măiestrie bunătatea pe care Sadoveanu o iradia în jurul său, blîndețea vorbei și a duhului. Aceste trăsături te impresionau din primul moment în care Sadoveanu începea să rostească în graiul lui molcom cuvintele obișnuite de binețe. Dar să știți că există și alte portrete ale scriitorului. La fel de bune. Autorii lor au fost atrași de masivitatea scriitorului sau de privirea lui puțin încețoșată și totuși foarte pătrunzătoare.

În momentul în care percepția pictorului și modul lui de gîndire se potrivesc cu percepția și modul de gîndire ale privitorului, atunci se poate spune că sîntem la unison. *Această concordanță nu este însă totdeauna obligatorie iar inexistența ei nu înseamnă nici că respectiva pictură nu e bună, nici că privitorul n-are gust.*

O formulă matematică nu poate fi demonstrată, de obicei, decît într-un singur fel. În cazul acesta poți spune foarte limpede și hotărît: „E bine!" sau „Nu e bine!". În *artă,* ca și în *viață,* uneori nu există totdeauna egalitatea între „nu-mi place" și „nu e bine".

(Dealtfel am un cunoscut, un om căruia nu-i plac strugurii. înseamnă că strugurii nu sînt buni?)

Un celebru critic muzical din București îmi spunea totdeauna: „Mie nu-mi place cîntărețul X". N-are rost să dau nume pentru că nu facem o analiză muzicală și poate că vouă vă place respectivul solist.) Dar se grăbea imediat să adauge: „Asta nu înseamnă însă că acel cîntăreț nu e bun".

La prima vedere am pornit de la un lucru mărunt: cineva a desenat o capră. Vedeți însă că situațiile nu sînt chiar atît de simple cum par?

XXI. MARGEA PROBLEMĂ A UNUI MIC RĂSPUNS

— Fănuș, cum te joci tu?
— Eu mă joc cu prietenii de-a grădinița cu orar redus.
— Și îi iubești mult pe prietenii tăi?
— Nu mult, pentru că n-am cînd.

*

V-aș întreba ceva... Dacă mă gîndesc bine, nici nu-i nevoie să-mi răspundeți imediat. Răspundeți-vă vouă înșivă! Dar mai întîi, gîndiți-vă bine!

Gîndiți-vă la viața de fiecare zi, la faptul că, într-adevăr, omenirea e grăbită. (Iată un exemplu din lumea tehnicii: aspiratorului de praf i-au trebuit aproape treizeci de ani ca să parcurgă drumul de la invenție la obiect casnic obișnuit; televizorului în schimb, nu i-au trebuit nici opt ani pentru același lucru.)

Gîndiți-vă însă că viața omenească înseamnă și va însemna (cu asta toți filozofii sînt de acord):

și bucuria de *a trăi,*
și bucuria *muncii,*
și plăcerea *muzicii,*
și mirosul *florilor*.

Gîndiți-vă că societatea în care trăim noi își dorește un om pentru care viața trebuie să fie frumoasă pe toate planurile. Gîndiți-vă la toate acestea și încercați să vă dați seama dacă Fănuș a avut dreptate răspunzînd că nu-și iubește prea mult prietenii pentru că n-are cînd. Pe mine, dacă mă veți întreba, eu vă voi răspunde că *nu* a avut dreptate, chiar dacă replica lui spontană conține o mare cantitate de umor; în balanța judecății mele voi pune totdeauna cuvintele unui alt om pe care am avut cinstea să-1 cunosc.

Tudor Arghezi, marele nostru poet, cita cu dragoste și prețuire cuvintele unui filozof:
„Una din cele mai mari bucurii ale acestei vieți este prietenia.” Și Arghezi adăuga totdeauna cu un zîmbet: „...Iar cea mai mare bucurie a prieteniei este că ea *există”*.

Sînt sigur că și Fănuș va ajunge în viață la concluzia aceasta chiar dacă, atunci cînd l-am întrebat... n-avea timp.

XXII. TEOREMA LUI PITAGORA ESTE FOARTE SIMPLĂ... ÎN COMPARAȚIE CU CEEA CE URMEAZĂ

»

— Ce este zero?
— Nimic care înseamnă ceva.
— Adică?
— Adică atunci cînd e vorba de pisici.
— Dar cîte pisici ai tu?
— Zero pisică.
— De ce spui *„-pisică”* și nu *„pisici”?*
— Dacă n-am nici măcar una, cum să zic „pisici" ?

Cred că este necesară o precizare biografică.
Valeriu mergea de doi ani la grădiniță; învățase literele și cifrele, așa că era în cunoștință de cauză. Cît privește definiția

lui „zero", ea este exactă pentru că zero este un semn care n-are valoare prin el însuși, ci prin locul în care-l pui lîngă o altă cifră: înainte ori după.

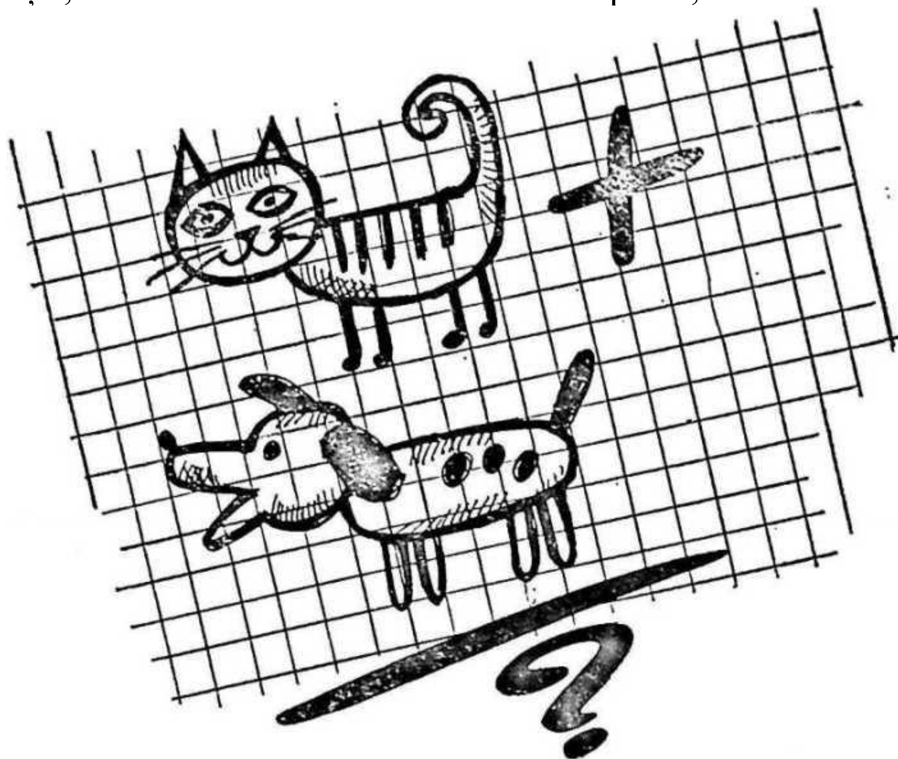
Dar să vedeți cum s-a desfășurat dialogul... aritmetic mai departe:

— De ce fac unu și cu unu doi?

— Păi nu face așa mereu.

— Și cum face?

— Nu știu, dar dacă trebuie să adun cît este o pisică plus un cățel, eu cum să zic? Că nu fac nici două pisici, nici doi cîini.

La prima vedere, nedumerirea este reală. Voi ați putea să dați o explicație interesantă pentru rezolvarea acestei probleme defel abstracte? (Aoleu, era să vă dau eu soluția mură-n gură.)

P.S. Vă mărturisesc că m-ar interesa să cunosc demonstrația lui Valeriu. Am aflat că a devenit un bun matematician. Acum e în clasa a VI-a.

În ziua în care vor apare la tipografie primele exemplare ale acestei cărți, îi voi trimite unul cu următoarea dedicație:

„Celui care nu știa exact cum să facă adunarea: *1 pisica* + 7 *cățel,* din partea aceluia care i-a plăcut răspunsul.

Autorul”

XXIII. CUM TACENT, CLAMANT

— De ce îți plac ție păpușile?

— Pentru că nu fac zgomot.

*

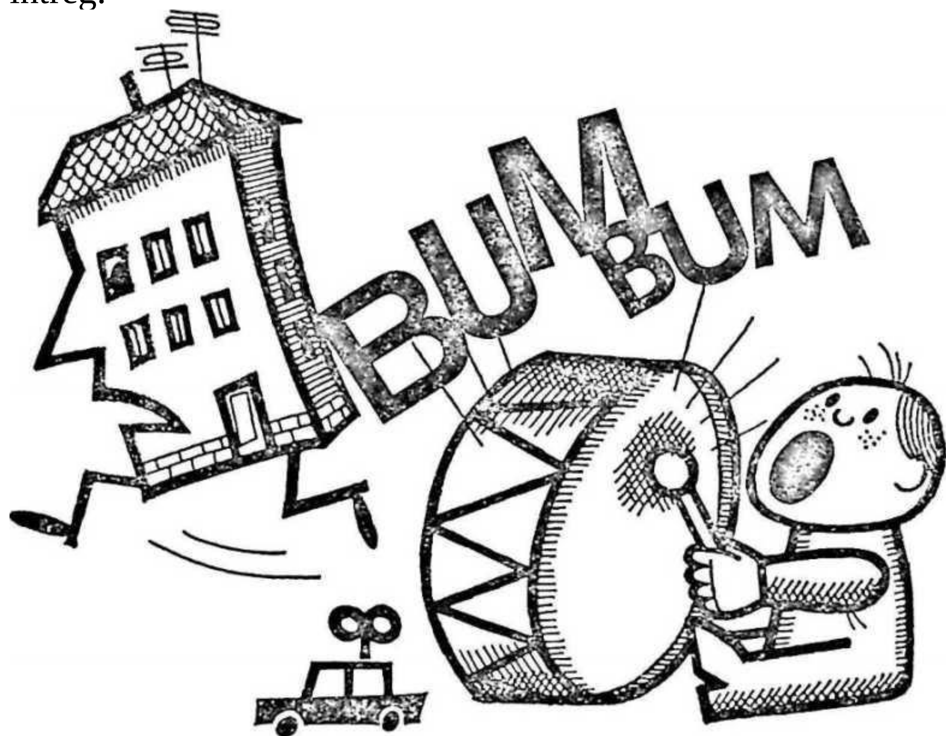
Vă dați seama cit de mult îl supără zgomotul pe om, dacă și într-un răspuns legat de păpuși se simte acest lucru? Și dacă, pentru a vă gîndi puțin la asta, va trebui să ridicați ochii de pe carte, nu-i nimic! Faceți o mică pauză!

Ați meditat puțin în liniște la problema zgomotului? (Este într-adevăr o problemă a secolului nostru și încă una foarte complicată.) V-ați închipuit vreun moment că fiecare din noi poate face ceva pentru ca să fie mai puțin zgomot în jurul nostru? Să vă dau un exemplu care poate că o să vi se pară neînsemnat. E un exemplu legat de... o jucărie. Știți, desigur, că există niște automobile mici al căror arc se încarcă prin învîrtirea rapidă, pe parchet sau pe podea, a celor patru roți. Pe urmă îi dai drumul și automobilul-jucărie străbate singur cîțiva metri. Ei bine, dacă zgomotul acesta se produce în casă, el se transmite prin acele unde sonore nevăzute, numite *vibrații* (seamănă cu undele ce se produc într-o apă liniștită atunci cînd arunci o piatră). Astfel zgomotul ajunge în celelalte încăperi de sus, de jos și laterale cu o intensitate mare, deranjînd pe cei din jur și producîndu-le o stare de enervare. (Ca să nu vă mai spun că nici urechea celui care se joacă nu este menajată.)

Aceeași operație de încărcare a arcului făcută afară, în curte, pe piatră, produce mult mai puțin zgomot și nu deranjează pe alții.

Zgomotul are, de fapt, două definiții. Prima ține mai mult de fizică și îl caracterizează drept totalitatea unor sunete a căror frecvență (termenul se referă la sunete subțiri sau groase) și

intensitate (se mai poate spune tărie) se schimbă rapid. Din punct de vedere al vieții de fiecare zi, zgomotul poate fi orice sunet care deranjează, care iese din obișnuit, iritînd auzul. Un rîu care curge nu va deranja niciodată urechea omenească, în timp ce țipetele fără rost ale unor copii lansate în timp ce se joacă — se întîmplă și așa — pot irita pe locatarii unui bloc întreg.

S-ar părea că zgomotul nu are cum să influențeze viata omului. Savantii au demonstrat însă contrariul: el acționează în mod *negativ* asupra sistemului nervos. Voi puteți învăța atunci cînd auziți pe cineva afară ambalînd motorul unei mașini sau al unei motociclete, așa cum obișnuiesc unii, ca să se amuze? Ați putea citi o carte atunci cînd in jur alții se „distrează" tîrînd cutii de conserve legate cu o sfoară?

În marile fabrici, unde instalațiile produc zgomote datorită construcției lor, muncitorii poartă antifoane, niște căști de

protecție împotriva zgomotului. S-a constatat că aceste căști îi ajută să lucreze mai ritmic și mai bine. Fără ele, oamenii obosesc mult mai repede și uneori suferă chiar de dureri de cap.

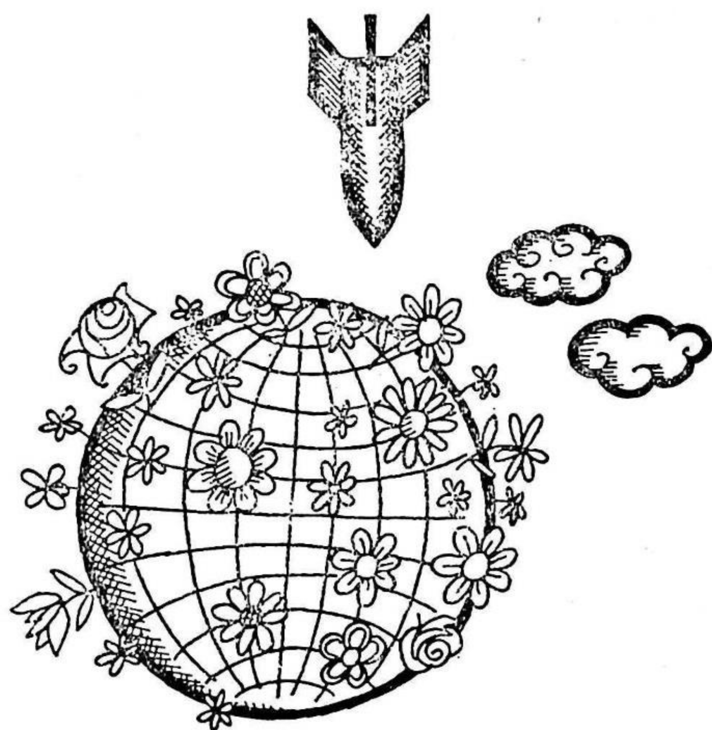
Peste tot se duce o luptă serioasă împotriva zgomotului atit în industrie, cît și în orașe. În ultimii ani, în lume s-au luat foarte multe măsuri pentru protejarea mediului înconjurător, nu numai împotriva poluării (otrăvirii, ca să-i spunem mai direct) aerului și a apei, ci și împotriva poluării sonore. (în Austria, de pildă, postul de radio „Viena" a inițiat la emisiunea „Zgomotul în viața omului" un concurs pentru cele, mai interesante propuneri care să contribuie la lupta cu zgomotul.) In țara noastră, Comisia de acustică a Academiei Române se preocupă să găsească soluții eficiente în combaterea „marelui dușman".

Această opoziție dintre liniște și zgomot în viața omenească a fost dintotdeauna un subiect preferat pentru scriitori și filozofi. Uneori ea a dat naștere chiar și la expresii celebre. Mă voi opri puțin la două din ele. (Ați observat, probabil, ca îmi place să reproduc, în legătură cu unele fapte, gînduri ale unor oameni înțelepți, cuvinte care au rămas înregistrate în istoria culturii omenești datorită marilor adevăruri exprimate în... puține cuvinte. Aceste propozițiuni și fraze se numesc *maxime,* iar dacă sînt foarte scurte — *aforisme.)*

A trăit în Roma antică între anii 106—43, înaintea erei noastre, Marcus Tullius Cicero, vestitorator. Cuvîntările sale împotriva lui Catilina (un politician care a complotat împotriva lui Cicero, atunci cînd acesta a fost ales consul) au servit drept model în arta oratoriei; și azi mai sînt date ca exemplu. într-o asemenea catilinară (așa se numesc respectivele discursuri), Cicero a rostit cuvintele din titlul acestui capitol: *„Cum tacent, clamant"* (se citește așa cum se scrie), ceea ce înseamnă în traducere din limba latină: *„Tăcerea* lor este un *țipăt* puternic".

Iar poetul Alexandru Vlahuță exclama cu două mii de ani mai tîrziu: „Tot ce crează tace. Natura-și deschide florile ei în cea mai adîncă tăcere. Numai distrugerea vrea gălăgie".

Frumos spus!

XXIV. INVERS

— Ce este o grădină zoologică?
— Acolo unde animalele se uită la oameni.

Dacă stai să te gindești bine, situația poate fi privită și din acest unghi de vedere.

XXV. CE SE ÎNTÎMPLĂ UNEORI, ATUNCI CÎND ÎNCHIZI OCHII?

Ajungînd cu scrisul pînă aici, am lăsat stiloul din mînă și am închis puțin ochii. Nu pentru ca să dorm, ci ca să mă gîndesc la ce-am scris.

Unii oameni gîndesc mai bine dacă privesc un punct fix, alții cînd se plimbă, alții cînd pescuiesc sau ascultă muzică; eu îmi închipui fel de fel de lucruri numai atunci cînd mă rezem de spătarul scaunului și închid ochii. Stînd așa cum vă spuneam, mi s-a părut că aud o întrebare venită de la unul din cititorii mei:

— Bine, bine, am văzut ce-am răspuns noi cînd eram mici la întrebările pe care tot noi le puneam tăticului, mămicii sau bunicilor. Dar cum răspundem noi azi la întrebări? Asta o știți?

La care întrebare am găsit replica imediat:

— Dar asta e o altă carte pe care de-abia vreau s-o scriu.

— Și n-ați putea să scrieți cîteva rînduri din cartea cealaltă ca să apară acum?

M-am gîndit ce m-am gîndit, am deschis ochii și mi-am zis:

— Ba pot, de ce să nu pot?

Și atunci ce credeți că am făcut? Am căutat în carnetul cu adresele voastre numele a trei din cei ale căror răspunsuri mi-au plăcut foarte mult. (Dealtfel, îmi plac foarte mult toate și acum; dacă n-ar fi fost așa, n-aș fi stat să le înșir aici si nu v-aș fi făcut nici pe voi să pierdeți timpul citindu-le.)

Apoi m-am dus la ei și le-am pus cîte o întrebare ca să satisfac cererea din timpul... discuției cu ochii închiși.

De la prima întilnire și pînă azi au trecut ceva ani. Pe unul l-am recunoscut după moțul roșcat, pe ceilalți doi — nu! (Dar asta n-are nici o importanță.) Ei nu-și aminteau prea bine de mine. (Nici asta n-avea nici o importanță.) Țineau doar minte că s-au văzut la televizor vorbind. (V-am spus la început că eu îi filmasem; unele din răspunsuri intraseră într-o emisiune de televiziune.) Le-am explicat despre ce e vorba și, fiecare pe rînd, a răspuns la întrebarea pe care i-am pus-o.

Acum veți dori probabil să știți cine sînt cei trei. Nu vă spun numele lor, pentru că nu acesta este esențialul.

În schimb, vă propun un *joc* al căutărilor, pe care îl puteți numi, dacă vreți, un joc al... încurcăturilor, și care se bazează doar pe agerimea voastră.

Ce trebuie , să faceți voi? Nimic mai... simplu: să ghiciți cine sînt cei trei la care am apelat pentru a vă prezenta un scurt fragment din viitoarea carte. Dacă veți reciti cu atenție

răspunsurile de pînă acum și le veți pune față în față cu cele care urmează, cred că veți reuși. Puteți face apropieri de idei, de preocupări, de mod de a vorbi (am transcris exact răspunsurile), dar viața nu este ca o linie dreaptă, pot apărea și unele surprize ori răsturnări (asta n-o spun ca să vă încurc). Să știți că trebuie să fiți atenți la toate detaliile textului, nu numai la răspuns în sine. în felul acesta vă veți descurca mult mai ușor.

Iată cum va trebui să procedați atunci cînd veți trece pe hîrtie rezultatele pe care le veți socoti exacte.

Deci veți scrie:

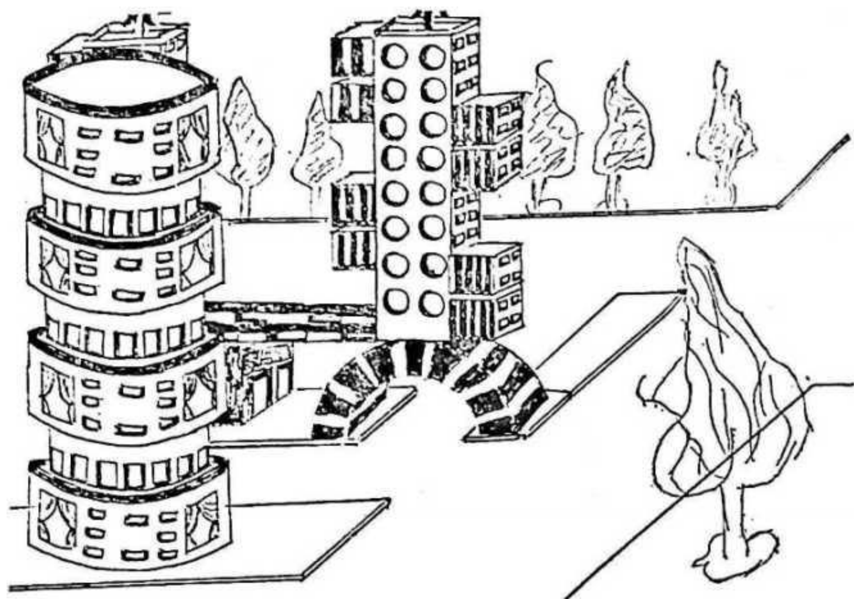
Răspunsul la întrebarea despre *frumos* (veți afla imediat despre ce întrebare e vorba, pînă una-alta dau doar un exemplu) a fost dat de cel care a spus cuvintele... „Picături cu inimă" (și indicați pagina la care se află respectivul răspuns). Să știți că exemplul a fost luat la întîmplare. În cazul de mai sus, *nu acesta este răspunsul bun.*

Sînt sigur că o să vă placă acest joc!

XXVI. UNDE SE ASCUNDE AVENTURA. CUM SE POATE ÎNLOCUI O PIERDERE?

— Presupunînd că peste cincisprezece ani vei fi constructor, așa cum dorești, ce-ai vrea să proiectezi și să realizezi?

— Eu am o idee. Dar să nu rîdeți de mine. Am de gînd să construiesc un hotel pe magnet. De fapt nu trebuie să fie neapărat un hotel, poate să fie și un bloc de locuințe. Dacă o să fie pe un magnet, în caz de cutremur, el va reveni imediat în poziția inițială. Aici la noi, în cîmpie, în plin

Bărăgan, nu sînt cutremure, dar există locuri unde ele sînt mai dese. Liftul va fi acționat de același magnet. Paturile și, în general, mobila din încăperi, vor avea la bază, adică în punctele de sprijin, capete de prindere tot magnetice.

Și mai vreau să proiectez la noi, pentru că e mult soare, un institut de studii solare. Pereții clădirii trebuie să fie construiți chiar din captatori de căldură solară. Așa e mult mai economicos.

N-am găsit nimic de rîs în această idee (de fapt, sînt două, nu una), ci dimpotrivă! M-am dus și am discutat cu cîțiva prieteni — arhitecți care au proiectat multe clădiri frumoase pe litoral și în București (Hotel „Europa", stațiunea Olimp, „Intercontinentalul", cartierul Titan.) Toți mi-au spus că ideea blocului-turn cu magnet nu e lipsită de interes, mai ales pentru localitățile din apropierea țării Vrancei, unde se înregistrează mai des cutremure. Nu prea puternice, dar cutremure.

Cit privește „Institutul soarelui" am înregistrat o coincidență

interesantă. La cîteva zile după ce-am primit acest răspuns (era în august 1974), în timpul desfășurării Congresului mondial al populației, am făcut cunoștință cu un grup de savanți străini. Unul din ei, cercetător la institutul de specialitate din Londra, anunța tocmai că, împreună cu cîțiva colegi, a ajuns la o concluzie surprinzătoare: petele solare au o mare influență asupra recoltelor de cereale, iar perioada de creștere și apoi de scădere a acestei influențe ține 11 ani. Vă dați seama ce perspective de cercetare deschide această descoperire pentru un Institut special „al soarelui", așa cum se gîndește să-1 construiască autorul răspunsului nostru?

Și mai susțin unii că, în anii noștri, nu se mai pot petrece aventuri comparabile cu cele pe care le-au folosit ca temă marii clasici ai literaturii de aventuri! Ce mai înseamnă azi *Comoara din insulă* a lui Stevenson, cînd diamantele se descoperă cu ajutorul mașinilor electronice de calcul iar studiul petelor din soare va putea, probabil, să prevadă anii cu recolte bune și cei cu recolte mai sărace?

Să revenim la răspunsurile pe care le-am primit. Pentru că tot ne aflăm la un joc al încurcăturilor *(n-ați uitat de el?)* să vedeți în ce încurcătură am intrat eu. Autorul celor două proiecte, după cum s-a văzut, deloc fanteziste, mi-a dat și două desene.

Nu știu însă cum s-a întîmplat că am rătăcit al doilea desen.

Drumurile nu m-au mai dus prin frumosul lui oraș. Speram să-l găsesc. Timpul insă a trecut și n-am mai dat de el.

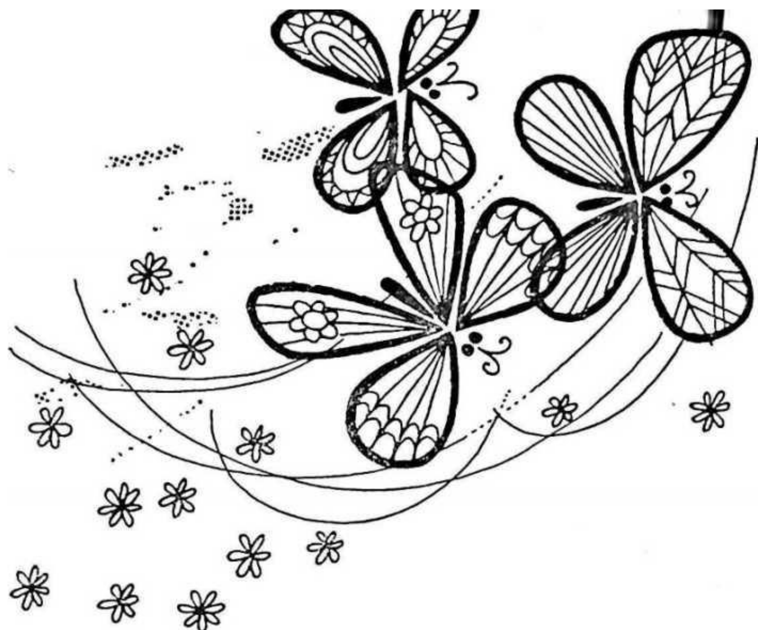
M-am gîndit atunci să vă propun un mic concurs de desen pe tema „Institutul soarelui". Nu v-ar atrage să încercați? Aștept desenele! Cele mai bune, la fel ca și celelalte consacrate unor idei poetice — vor fi prezentate la București.

— După cum știu, încă de mic te atrăgea poezia și îți plăcea, natura, îți plăcea să mîngii florile. Cum s-au unit la tine aceste două iubiri?

— Aș dori să vă arăt niște versuri. Altfel nu știu cum să răspund:

Am aruncat în aerul înmiresmat
Un ghem de zăpadă. Și
Ghemul a început să se desfășoare
În fluturi albi și mari
Pe care i-am înhămat apoi
La caleașca mea de cuvinte.

Fluturii au prins a bate din aripi
Iar din aripile lor fine
Au început să se desprindă
Stoluri de flori albe
Spre a sluji ca veșmînt pămîntului
În iarna tîrzie.

O singură remarcă aș vrea să fac și asta pentru știința voastră: am aflat cu puțin timp înainte de a preda cartea la tipar că poezia aceasta, din care am preluat doar un foarte scurt fragment, a primit un premiu literar la Congresul național al pionierilor.

Plăcută știre.

XXVIII. ARE CINEVA CEVA DE SPUS?

— De ce iubesc oamenii frumosul?

— Pentru ca să poată lupta cu urîtul în viață. Dacă n-ar fi urîtul, noi n-am putea concepe frumosul.

La acest răspuns care naște poezie și filozofie prin ideea sa, nu-mi voi permite nici un comentariu.

Dacă aveți cumva voi, stimați cititori, ceva de adăugat, asta e cu totul altceva!

FINAL FĂRĂ SFÎRSIT SAU SFÎRȘIT FĂRĂ FINAL

Observ că m-am lungit cam mult cu această... avan-premieră în care v-am prezentat cîteva pagini din viitoarea carte consacrată tot vouă, dar așa cum sînteți, *acum, azi*.

Înainte de a termina — să știți că nu mai e mult — aș vrea să revin la întrebările și răspunsurile cărora de fapt le este închinată cartea aceasta.

N-ați observat pînă acum nimic?

Hai, gîndiți-vă bine!

Nu am dat răspunsul la întrebarea care se află chiar pe coperta cărții:

— *De ce nu cade soarele?*

Am în însemnările mele treisprezece răspunsuri interesante la această întrebare, dar nu voi publica nici unul.

Aștept răspunsul de la voi. Culegeți-le în recreații, la școală, în curte, la copiii de pe strada voastră și expediați-le și pe acestea pe adresa:

Împreună cu cele mai bune desene care vor fi premiate, autorul va premia și cel mai bun răspuns la întrebarea
„DE CE NU CADE SOARELE?"

Pentru „antrenament" vă mai propun cîteva curiozități de „încălzire", ca de pildă:

— De ce cîntă cucul „cu-cu"?
— De ce e mierea dulce și nu amară?
— De ce au licuricii lumină albă?

*

Acum vă spun la revedere.

Îmi iau rămas bun de la voi, în speranța că ne vom mai întîlni și că vom mai face și alte schimburi de întrebări și răspunsuri.

Despre ce?

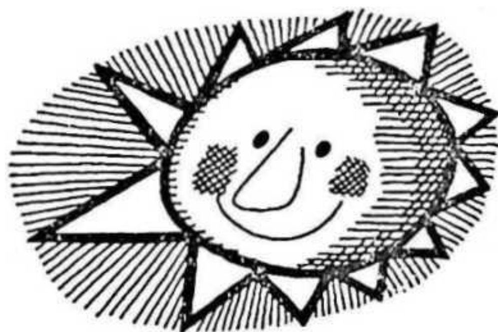
Vom vedea!

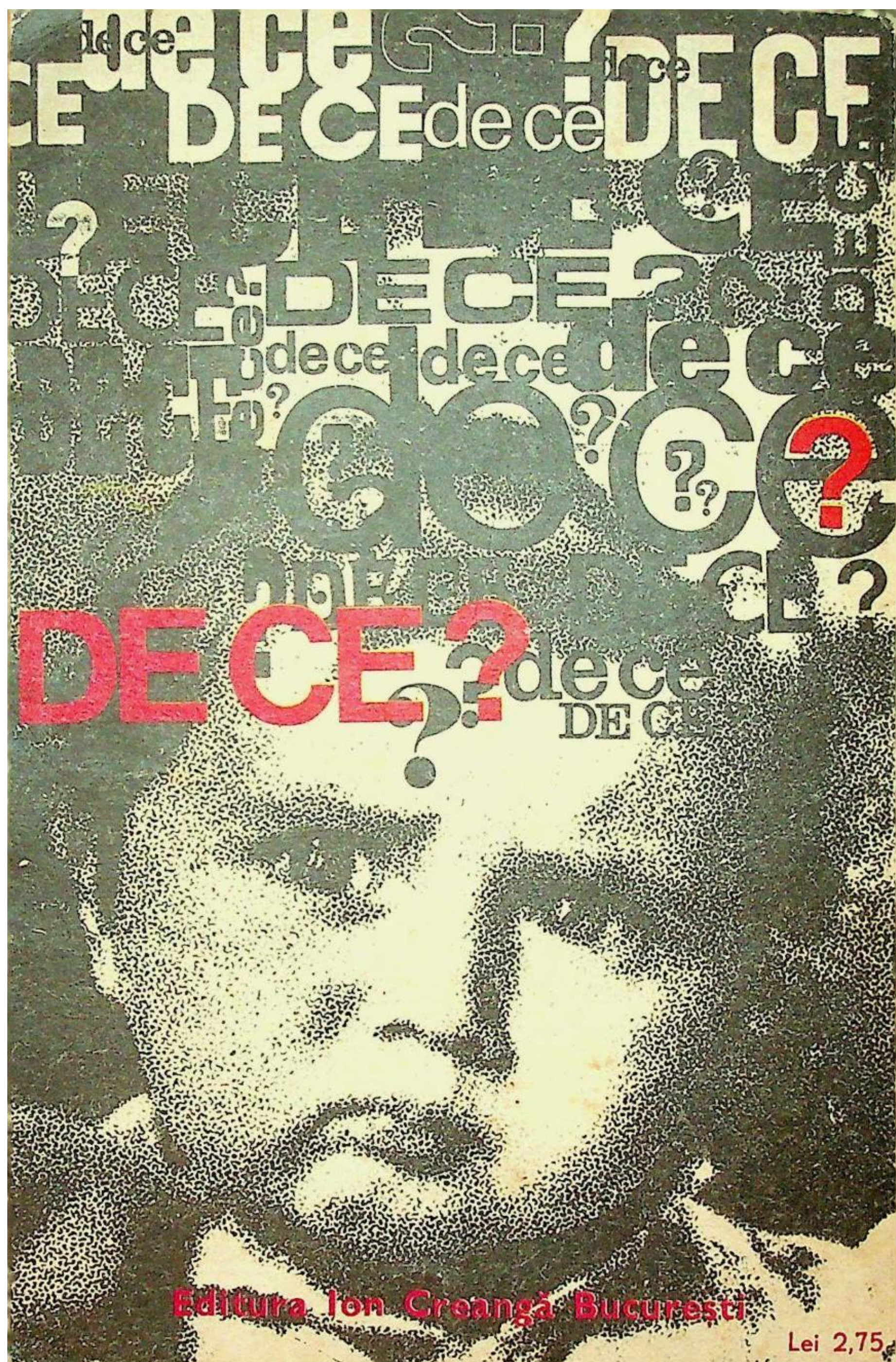
Pînă atunci, însă, nu uitați:

„DE CE NU CADE SOARELE?"

CUPRINS

DE CE?
de ce
Editura Ion Creangă București
Lei 2,75